

HERMANAS HESĖ

Paskutinė Klingzoro vasara

APYSAKA

Iš vokiečių kalbos vertė
ZITA MAŽEIKAITĖ

IŽANGA

Paskutinę savo gyvenimo vasarą dailininkas Klingzoras, sulaukęs keturiasdešimt dvejų metų, praleido netoli Pampambijo, Kareno ir Laguno, tose pietinėse vietovėse, kurias nuo seno mėgo ir kuriose dažnai lankydavosi. Ten gimė paskutiniai jo paveikslai, laisvos išorinio pasaulio formų parafrazės, tie keisti, žėrintys, tačiau tykūs, svajingai ramūs paveikslai su palinkusiais medžiais ir krūmus primenančiais namais; žinovai šiuos kūrinius labiau vertino, negu jo „klasikinius“ darbus. Jo paletėje tuomet vyravo kelios itin ryškios spalvos: geltonas ir raudonas kadmis, Veronezės žalis, emeraldas, kobaltas, kobaltas violetinis, prancūzų cinoberis ir geranijų lakas.

Žinia apie Klingzoro mirtį išgąsdino jo draugus vėlu rudenį. Kai kuriuose jo laiškuose buvo nuojautų arba mirties lūkesčio. Dėl to greičiausiai ir pasklido gandas, kad jis nusižudė. Kiti gandai, paprastai apraizgantys paslaptingą asmenybę, buvo taip pat nepagrįsti. Daugelis tvirtino, jog Klingzoras jau keli mėnesiai buvo psichiškai nesveikas, vienas neva išvalgęs menotyrininkas čia tariama beprotybe mėgino paaiškinti stulbinančius ir ekstaziškus elementus paskutiniuose jo paveiksluose! Tvirtesnę pamatą už visus tuos pliauškalus turi anekdotinė legenda apie Klingzoro potraukį išgerti. Šį pomėgį jis iš tiesų turėjo ir kuo atviriausiai vadino jį tikroju vardu. Tam tikrais laikotarpiais, ypač paskutiniaisiais savo gyvenimo mėnesiais, dažnokai išlenkdavo taurę ne vien malonumo dėlei, bet ir sąmoningai mėgindamas malšinti vynu savo skausmus ir sunkiai pakenčiamą melancholiją. Jo numylėtinis buvo Li Tai Po, prasmingų puotos dainų kūrėjas, įgėręs jis dažnai save vadindavo Li Tai Po, o vieną savo draugą — Thu Fu.

Klingzoro darbai tebėra gyvi, ne mažiau gyva nedideliame draugų būrelyje ir jo gyvenimo bei paskutinės vasaros legenda.

KLINGZORAS

Atėjo aistringa, gyventi skubanti vasara. Kaitrios dienos, kad ir kokios ligos, liepsnodamos bėgo lyg degančios vėliavos, trumpas tvankias mėnesienos naktis keitė trumpos tvankios liūčių naktys, karštligiškai skriejo greitos kaip sapnai, pilnos paveikslų nuostabios savaitės.

Klingzoras, po vidurnakčio sugrįžęs iš naktinio pasivaikščiojimo, stovėjo siaurame akmeniniame dirbtuvės balkone. Po kojomis žemyn terasomis svaigiai leidosi senas sodas, ūksmingas tankių medžių viršūnių — palmių, kedrų, kaštonų, figų, bukų, eukaliptų — brūzgynas, pririzgęs vijoklinių augalų — lianų, glicinijų. Virš juodų medžių, blausiai žibėdami, mirgėjo dideli, lyg skardiniai magnolijų lapai, tarp jų — didžiuliai kaip žmogaus galva ir blyškūs kaip mėnuo ar dramblio kaulas pusiau užsidarę sniego baltumo žiedai, nuo kurių aitriai ir lakiai sklido svaigus citrinų kvapas. Nežinia iš kur, pavargusiais sparnais pleveno muzika, gal gitaros, gal rojalio, neatskirsi. Paukštidėje staiga suriko povas, dar sykį, dar, ir sulaukėjusią naktį perskrodė trumpu, piktų ir mediniu savo balso tonu, tarsi iš pačių gelmių šurkščiai ir šaižiai būtų išsiveržęs visos gyvūnijos sielvartas. Miškingu slėniu sruvo žvaigždžių šviesa, iš bekraštės girios stiebėsi aukštytyn vieniša koplytelė, užburta ir sena. Tolumoje susiliejo ežeras, kalnai ir dangus.

Klingzoras vienmarškinis stovėjo balkone, nuogomis rankomis atsirėmęs į geležinius turėklus, ir paniuręs karščiuojančiomis akimis skaitė, kas parašyta blyškaus dangaus žvaigždėse ir švelniuose juodų kupstuotų medžių, primenančių debesis, žiburiuose. Povas sutrikdė jo mintis. Taip, jau naktis, vėlu, reikėtų eiti miegoti, būtina, žūt būt. Jei keletą naktų iš eilės šešias ar aštuonias valandas gerai išmiegotum, tada pailsėtum, akys vėl būtų klusnios ir kantrios, širdis aprimtų ir nebeskaudėtų smilkinių. Tačiau tada praeitų — toji vasara, tas pašėlęs žaizduojantis vasaros sapnas, o su juo išsiliėtų ir tūkstančiai neišgertų taurių, pražūtų tūkstančiai nepamatytų meilės žvilgsnių, užgestų tūkstančiai neregėtų ir nesugrąžinamų vaizdų!

Jis priglaudė kaktą ir skaudančias akis prie vėsių geležinių turėklų, akimirką pajuto atgaivą. Praėjus metams, o gal ir anksčiau, šios akys apaks, ir ugnis jo širdyje užges. Ne, nė vienas žmogus ilgai negalėtų pakelti tokio liepsningo gyvenimo, neįstengė nė jis, Klingzoras, kuris turėjo dešimt gyvenimų. Niekas negalėtų taip ilgai-dieną naktį deginti visus savo žiburius, eikvoti visus savo vulkanus, niekas neįstengtų taip ilgai dieną naktį stovėti liepsnose, kasdien daug valandų su visu širdies karščiu dirbti, kasdien daug valandų su įkaitusia galva mąstyti, nuolatos mėgaudamasis, nuolatos kurdamas, nuolatos šviesus, su budriais jausmais ir nervais nelyginant pilis, už kurios langų kasdien skamba muzika, o naktimis tviska tūkstančiai žvakių. Viskas pasibaigs. Jau daug jėgų išėkvota, daug akių šviesos sudeginta, daug gyvenimo syvų sunaudota.

Staiga jis nusijuokė ir atsitiesė. Jam dingtelėjo, jog dažnai taip jausdavo, dažnai taip galvodavo ir baimindavosi. Gerais, našiais, liepsningais savo gyvenimo metais, taip pat ir jaunystėje, jis šitaip gyveno, degino savo žvakę iš abiejų galų, džiūgaudamas arba raudodamas širdyje, kad taip pašėlusiai švaisto, alina save, atkakliai trokšdamas išgerti taurę iki dugno, slapta didžiai bijodamas pabaigos. Jau ne kartą jis taip gyvenęs, ne kartą taip tuštinęs taurę, ne kartą taip skaisčiai liepsnojęs. Kai kada pabaiga jam vaizdavosi tarsi gilus besapnis žiemos miegas. O kartais — baisinga: beprasmė tuštuma, nepakenčiami skausmai, gydytojai, liūdnas atsižadėjimas, negalios triumfas. Tačiau kiekvieną kartą liepsningo meto pabaiga būdavo nykesnė, liūdnesnė, kur kas labiau triuškinanti. Bet jis visada tai ištverdavo, ir po kelių savaitių ar mėnesių, po kančios, po narkozės ateidavo atgimimas, naujas įkarštis, naujas požeminės liepsnos prasiveržimas, nauji, dar ugningesni kūriniai, naujas nuostabus gyvenimo svaigulys. Tai šitaip būdavo, kančių ir nesėkmių laikotarpiai, tie niekingi pertrūkiai, jau buvo išdilę iš atminties, išblėšę. Taip ir turėjo būti. Šitaip viskas ir bus, kaip ne sykį jau buvo.

Šypsodamasis jis galvojo apie Džiną, kurią vakare matė grįžtant naktį namo, apie ją sukosi švelniausios jo mintys. Kokia graži ir šilta ta mergaitė savo dar nekaltu ir droviu karščiu! Žaismingai, tarsi, šnabždėtų jai vėl į ausį, jis labai švelniai

kartojo: „Gina! Gina! Carą Gina! Carina Gina! Bella Gina!""* Jis grįžo į kambarį ir vėl uždegė šviesą. Iš nedidelės suverstos knyga krūvos ištraukė raudoną eilėraščių tomelį; jam į galvą atėjo vienas posmelis, posmelio dalis, jis jam atrodė neapsakomai gražus ir mielas. Ilgai vartė knygą, kol ji surado:

Tu nepalik manęs skausmingai nakčiai,
Mano mėnulio veide, mielas ir blyškus!
Tu fosforine mano žvake,
Tu mano saule, žibury vaiskus!

Jis pasimėgaudamas ilgai gėrė tamsų tų žodžių vyną. Kaip gražiai, kaip nuoširdžiai ir paslaptinai tai skamba: „Tu fosforine mano žvake!" ir — „Mano mėnulio veide!"

Šypsodamasis jis žingsniavo palei aukštus langus, kartojo tą posmelį, siuntė jį tolimai jai Džinai: „Mano mėnulio veide", ir jo balsas pasidarė duslus nuo švelnumo.

Paskui atsegė aplanką, kurį po ilgos darbo dienos dar visą vakarą su savim nešiojosi. Atsivertė nedidelį mėgstamiausių eskizų sąsiuvinį ir susirado paskutinius lapus — vakarykščius ir šios dienos darbus. Štai kalno gūbrys su tamsiais uolų šešėliais; nupiešė jį visai kaip grimasos iškreiptą veidą, — rodės, tas kalnas rėkia, išsižiojęs iš skausmo. Štai nedidelis pusapvalis akmenų šulinys atšlaitėje, mūrinė arka, užpildyta juodų šešėlių, virš jos krauju liepsnoja žydintis granatmedis. Čia viskas tik jam įskaitoma, tik jo vieno slaptaraštis, skubotas godus akimirkos užrašas, greitomis užfiksuota akimirka, kurioj gamta ir širdis naujai ir garsiai susiliejo į vieną akordą. O štai didesni spalvoti eskizai, balti lapai su švytinčiais akvarelės lopais: raudona vila miške, žaižaruojanti kaip rubinas ant žalio aksomo, ir geležinis tiltas netoli Kastilijos, raudonas šalia melsvai žalio kalno, greta violetinis pylimas, rausva gatvė. Toliau — plytinės kaminas — raudona raketa vėusiai šviesios medžių žalumos fone, kelrodis, skaisčiai violetinis dangus, jame storas, tarsi suvoluotas debesis. Šitas lapas geras, verta pasilikti. Gaila arklidžių durų: raudonai ruda spalva plieninio dangaus fone pavykusi, gyva ir skambi, bet paveikslas neužbaigtas, saulė

* Džinai Džiną! Mieloji Džiną! Brangioji Džinai Gražioji Džiną! (it.) — čia ir toliau — vert. pastabos.

švietė tiesiai į lapą, ir jam pašėlusiai ėmė gelti akis. Paskui jis ilgai drėkino veidą upelyje. Vis dėlto rusva spalva gerai atrodė rūstaus metalinio mėlio fone, ir menkiausias atspalvis, švelniausias potėpis nebuvo dirbtinis ar nepasisekęs. Be caput mortuum šito nepasieksi. Čia ir glūdi visa paslaptis. Gamtos formas nuo viršaus iki apačios, jos stambias ir smulkias dalis, galima kilnoti iš vienos vietos į kitą, galima atsisakyti visų įprastų priemonių, kuriomis mėgdžiojamą gamtą. Žinoma, galima falsifikuoti ir spalvas—sodrinti, švelninti, maišyti šimtais būdų. Bet jei spalvomis nori perteikti lopinėlių gamtos, svarbu, kad dvi spalvos kuo tiksliausiai derintųsi gamtoje. Čia esi priklausomas, pasidarai natūralistu, nors vietoj pilkos imi oranžinę, o vietoj juodos — kraplaką.

Taigi dar viena diena prarasta, o vaisiai menki. Gal dar šio to Vertas nutapytas plytinės kaminas, raudonai mėlynas skambesys anam lape, ir gal tas šulinio eskizas. Jeigu rytoj bus apniukę, jis patrauks į Karabiną, ten yra skalbėjų paviljonas. Jei ims lyti, jis pasiliks namuose ir pradės aliejiniiais dažais tapyti upelio vaizdą. O dabar į lovą! Jau vėl po pirmos!

Miegamajame jis plėšte nusiplėšė marškinius, kliūstelėjo ant pečių vandens, net pritaškė ant raudonos akmenų aslos, išsoko į aukštą lovą ir užgesino šviesą. Pro langą žvelgė blyškusis Monte Salutė; gulėdamas lovoje, Klingzoras tūkstančius kartų stebėjo jo formas. Iš miškingos daubos sklido sodrus ir duslus pelėdos ūkimas, kaip miegas, kaip užmarštis.

Jis užsimerkė, galvojo apie Džiną ir skalbėjų paviljoną. O Dieve aukščiausias, jo laukė tūkstančiai daiktų, stovėjo tūkstančiai sklidinų taurių! Nėra žemėje daikto, kurio nevertėtų nupiešti! Nėra pasaulyje moters, kurios nevertėtų pamilti! Tad kodėl egzistuoja laikas?— Kam ta idiotiška kaita, kodėl negali būti audringo, sotinančio pastovumo? Kodėl jis dabar vėl guli vienas lovoje tarsi našlys ar koksai senis? Visą neilgą gyvenimą galėjai mėgautis, galėjai kurti, bet visada, vieną dainą pabaigęs, pradėdavai kitą, ir niekada vienu metu neskambėjo visa simfonija, visas šimtas balsų ir instrumentų.

Kadaise, kai jam tebuvo dvylika metų, Klingzoras turėjo dešimt gyvenimų. Tada berniukai žaisdavo plėšikus, kiekvienas plėšikas turėjo dešimt gyvenimų, kai persekiotojas jį paliesdavo ranka arba ietim, jis vieną prarasdavo. Su šešiais, trim, net su

vienu gyvenimu galėjai pasprukti ir išsivaduoti, tik netekus dešimtojo, viskas būdavo prarasta. Bet jis, Klingzoras, kurstomas išdidumo, stengėsi pasprukti su visais dešimčia gyvenimų, o pabėgęs su devyniais ar septyniais, jautė didelę gėdą. Toks jis buvo vaikystėje, tais nepaprastais laikais, kai nieko pasaulyje nebuvo neįmanomo, kai nieko pasaulyje nebuvo sunkaus, kai visi Klingzorą mylėjo, kai Klingzoras visiems įsakinėjo, kai viskas priklausė Klingzorui. Ir taip bėgo laikas, o jis vis dar tebeturėjo dešimt gyvenimų. Nors niekad jis nebuvo patenkintas, nors niekada neskambėjo visa audringa simfonija, tačiau jo daina niekad nebuvo vienbalsė ar skurdi, jo instrumente buvo dviem stygom daugiau, galvoje — daugiau planų ir sumanymų, kišenėje — dviem taleriais daugiau, jo vežimą traukė daugiau žirgų negu kitų! Ačiū Dievui!

Kaip sodriai pulsavo dusli sodo tyla, tarsi miegančios moters alsavimas! Kaip rėkė povas! Kaip degė ugnis krūtinėje, daužėsi širdis; kaip ji šaukė, kentėjo, džiūgavo, kraujavo! Vis dėlto buvo gera vasara Kastanjetoj, jis puikiai gyveno savo kilminguose griuvėsiuose, susižavėjęs žvelgė žemyn į guburiuotas kaštonų giraičių nugaras. Smagu būdavo retkarčiais panorėjus nusileisti į apačią iš šito seno miško, didingo pilies pasaulio, stebėti spalvingą ir džiugų žaismą ir geroje džiugioje ryškumoje piešti fabriką, geležinkelį, mėlyną tramvajų, plakatų stulpą krantinėje, oriai žingsniuojančius povus, moteris, kunigus, automobilius. Koks gražus, kamuojantis ir nesuvokiamas buvo tas jausmas jo krūtinėje, ta meilė, nerimastingas troškimas kiekvienos margos gyvenimo juostos ir skiautės, saldi nesutramdoma būtinybė stebėti ir suteikti formą, ir vis dėlto po plona plėvele slypėjo žinojimas, kad visas tavo triūsas — vaikiškas ir tuščias!

Karštligiškai tirpo trumpa vasaros naktis, iš žalios slėnio gilumos kilo garai, šimtuose tūkstančių medžių kunkuliavo syvai, tūkstančiais sapnų tryško Klingzoro snaudulys, siela žengė per jo gyvenimo veidrodžių salę, kur visi paveikslai, kelisysk pagausėję, kaskart susitikinėjo nauju pavidalu, nauja prasme ir mezgė naujus ryšius, nelyginant žvaigždėtas dangus būtų sumaišytas lošimo kauliukų bokale.

Vienas iš tos gausybės sapnų jį sužavėjo ir sukrėtė. Rodės, jis guli miške, apkabinęs raudonplaukę moterį, juodaplaukę guli ties jo petim, o šalia dar klūpo kita, laiko jo ranką ir bučiuo-

ja pirštus, ir visur aplinkui — moterys, mergaitės, kitos dar visai vaikai, laibom ilgom kojom, vienos — pačiame žydėjime, kitos — subrendusios, su patyrimo ir nuovargio ženklais trūkčiojančiuose veiduose, ir visos jį myli, ir visos nori būti jo mylimos. Paskui tarp moterų kyla peštynės ir vaidai, raudonplaukė kaip padūkusi įsikimba juodbruvei į plaukus, partrenkia ją ant žemės, bet ir pati parkrinta, tada ir kitos puola viena kitą, jos šaukia, draskosi, kandžiojasi, mušasi, raitosi iš skausmo, juokas, įtūžęs riksmas ir aimanos susimaišo, susilieja, visur srūva kraujas, nagai sminga į riebų kūną.

Klingzoras trumpam atsibudo liūdnas, prislėgtas, plačiai atmerktos akys išmigo į šviesų keturkampį sienoje. Jis teberegėjo įtūžusių, moterų veidus, daugelį jų pažinojo, atsiminė jų vardus — Nina, Hermina, Elizabeta, Džiną, Edita, Berta — ir pakimusi nuo sapno balsu joms kalbėjo: „Mažytės, liaukitės! Jūs gi meluojat, meluojate man; jūs ne pačios draskykitės, jūs draskykit mane, mane!"

LUI

Lui Rūstusis nukrito tarsi iš dangaus, taip staiga atsirado čia, tas senas Klingzoro bičiulis, keliautojas, žmogus, iš kurio galėjai visko tikėtis, jo namai buvo traukinys, o ateljė — jo kuprinė. Geros valandos lašėjo iš tų dienų dangaus, pūtė geri vėjai. Jie kartu tapė ant Alyvų kalno ir Kartaginoje.

— Ar visa ši tapyba iš tiesų turi kokią nors vertę? — tarė Lui ant Alyvų kalno, išsitiesęs nuogas žolėje ir atgręžęs įraudusią nugarą saulei.— Juk tapome faute de mieux*, mano mielas; Jei visada turėtum ant kelių merginą, kuri tau patinka, ir lėkštę sriubos, kurios taip trūksta, nekvailiotum su šiuo beprotišku vaikų žaidimu. Gamtoje yra dešimt tūkstančių spalvų, o mes užsispyrėm sumažinti spalvų gamą iki dešimties. Va tau ir tapyba. Kaip čia būsi patenkintas, juk reikia padėt kritikams pramisti. Tuo tarpu gera marselietiška žuvienė, caro mio**, ir truputis drungno burgundiškojo, paskui Milano šnicelis, desertui kriaušės, gorgoncola*** ir turkiška kava — štai kur realūs daiktai,

* Kai neturime nieko geresnio (pranc.).

** Mano mielas (it).

*** Toks sūris (it).

gerbiamasis, štai kur vertybės! Kaip prastai žmonės valgo toje Palestinoje! Dieve mano, o aš norėčiau sėdėti vyšnioje, kad uogos pačios kristų man į burną, o aukščiau, ant kopėčių pasilypėjusi, stovėtų ruda smarki mergaitė, kurią buvom sutikę šiandien iš ryto. Klingzorai, mesk tapyti! Kviečiu į Lagūną gerai užkasti, jau greitai pietūs.

— Tikrai? — paklausė Klingzoras mirkčiodamas.

— Žinoma. Bet aš dar nubėgsiu į geležinkelio stotį. Atvirai pasakius, telegrafavau vienai draugei, kad esu prie mirties, ji atsiras apie vienuoliktą.

Juokdamasis Klingzoras nuplėšė nuo lentos pradėtą etiudą.

— Tavo teisybė, berneli. Eime į Lagūną! Apsivilk marškinius, Luidži. Čionykščiai papročiai labai negriežti, bet nuogas, deja, negali rodytis mieste.

Jie patraukė į miestelį, nuėjo į stotį pasitikti atvykstančios žavios moters, paskui restorane skaniai ir gerai pavalgė, ir Klingzoras, per tuos kaime praleistus mėnesius daug ką užmiršęs, nustebo, kad-dar esama tokių dalykų, tų mielų ir šaunių daiktų — upėtakių, lašišos, nugarinės, šparagų, šali, benediktino.

Papietavę visi trys kabančiu lyno keliu pakilo virš pakopomis išsidėsčiusio miesto, pro jų akis praslinko namai, langai ir kabantys sodai, buvo tiesiog nuostabu, todėl jie viršuje neišlipo ir vėl grįžo atgal, paskui dar kartą pakilo ir nusileido. Nepaprastai gražus ir savotiškas atrodė pasaulis, labai spalvingas, truputį abejotinas, truputį neįtikimas, tačiau nuostabiai gražus, Klingzoras drovėjosi, dėjosi šaltas, nenorėjo įsimylėti žavios Luidžio draugės. Jie dar kartą nuėjo į kavinę, paskui patraukė į tuščią popietinį parką, atsigulė prie vandens po milžiniškais medžiais. Jie matė daug dalykų, kuriuos reikėtų nutapyti: vešliojo žalumoj paskendusius raudonus, iš brangakmenių pastatytus namus, šunobeles ir žagenius, mėlynai ir rudai pasipuošusius.

—ⁱ Tu esi nutapęs labai mielų ir linksmų dalykų, Luidži,— tarė Klingzoras,— visi jie man labai patinka: vėliavų kotai, klounai, cirkai. Bet labiausiai mane žavi ta dėmė naktinės karuselės paveiksle. Atsimeni, ten, virš violetinės palapinės, toli nuo visų žiburių, aukštai įsmigus į naktį, plazda vėsi vėliavėlė, ryškiai rausva, tokia graži, tokia vėsi, tokia vieniša, baisiai vieniša! Tarsi Li Tai Po ar Polio Verleno eilėraštis. Toje kvailioj rausvoj vėliavėlėj slypi visas pasaulio sielvartas, visa rezignacija ir- taip

pat visas sveikas juokas iš to sielvarto ir tos rezignacijos. Tavo gyvenimas pateisintas, nes tu nupiešei tą vėliavėlę, ir aš labai ją vertinu.

— Taip, aš žinau, kad tau patinka.

— Ir tau ji patinka. Dabar pagalvok, jei nebūtum nutapęs kelių tokių dalykų, tau nepadėtų jokie geri valgiai ir vynai, nei moterys, nei kava, tu būtum apgailėtinas velnias. O dabar tu žinai savo velnišką vertę, esi vaikinas, kurį visi mėgsta. Aš, Luidži, dažnai galvoju kaip ir tu: visas mūsų menas tėra pakaitalas, sunkus, dešimt kartų brangiau apmokėtas prarasto gyvenimo, prarasto gyvuliškumo, prarastos meilės pakaitalas. Bet taip juk nėra. Juk viskas yra ne taip. Jutiminį pradą perversinai, jei į dvasinį žiūrėsi kaip į jutiminio prado pakaitalą. Jausmai nėra per plauką nėra vertesni už dvasią, ir atvirkščiai. Viskas tas pat, viskas vienodai gera. Tas pat, ar moterį apkabini, ar parašai eilėraščių. Bet kai atsiranda svarbiausias dalykas — meilė, degimas, jaudinimasis,— tuomet nesvarbu, ar tu vienuolis ant Atorro kalno, ar Paryžiaus bonvivanas.

Lui lėtai pasižiūrėjo į jį pašaipiomis akimis.

— Nesipuikuok, jaunuoli!

Su ta gražiąja moterim jiedu klaidžiojo po apylinkes. Abudu mokėjo matyti, ir tai buvo jų stiprybė. Miesteliuose, kaimuose jie matė Romą, matė Japoniją, matė Ramiojo vandenyno pietus, vienu rankos mostu griovė iliuzijas; pagal jų užgaidas danguje žiebėsi žvaigždės ir vėl geso. Pertekliaus naktimis jie laidė savo signalines raketas: pasaulis buvo muilo burbulas, opera, džiugus absurdas.

Lui dviračiu lyg paukštis plasnojo po kalvotas apylinkes, galėjai jį pamatyti čia vienur, čia kitur, o Klingzoras tuo tarpu piešė. Klingzoras paaukoko draugui keletą dienų, paskui vėl įniršęs sėdėjo ir dirbo. Lui nenorėjo dirbti. Jis staiga išvažiavo, kartu su savo drauge, atsiuntė iš tolimų kraštų atviruką. Staiga vėl atsirado, kai Klingzoras manė jį praradęs, Lui stovėjo tarpdury su šiaudine skrybėle ir atlapais marškiniais, tarsi niekur nebūtų išvykęs. Klingzoras dar sykį atsigėrė iš jaunystės taurės saldaus draugystės gėrimo. Jis turėjo daug draugų, daugelis jį mylėjo, daugeliui jis dalijo save, daugeliui atvėrė savo neramią širdį, bet tik du draugai — dailininkas Lui ir poetas Hermanas, pramintas Thu Fu,— šią vasarą iš Klingzoro lūpų girdėjo seną jo širdies šauksmą. *i*

Kai kuriomis dienomis laukuose, kriaušės, slyvos paunksmėje Lui sėdėjo ant dailininko kėdutės ir nieko nepiešė. Sėdėjo ir mąstė, prismeigęs prie lentos popieriaus lapą, rašė, rašė daug, rašė daug laiškų. Ar laimingi tie žmonės, kurie rašo daug laiškų? Jis rašė labai susikaupęs, tasai Lui Nerūpestingasis, jo žvilgsnis ištisas valandas skausmingai smigo į popierių. Daug nepasakytų dalykų vertė jį bastytis. Už tai Klingzoras jį mylėjo.

Kitaip elgėsi Klingzoras. Jis nemokėjo tylėti. Jis nemokėjo slėpti savo širdies. Slapčiausias gyvenimo kančias, apie kurias mažai kas težinojo, jis vis dėlto atskleidavo artimesniems žmonėms. Klingzorui dažnai užeidavo baimė, melancholija, lyg surakintas jis dažnai gulėdavo tamsybės šachtoje, kartais didžiuliai jo praėjusio gyvenimo šešėliai goždavo ir temdydavo naujas jo -dienas. Pamačius Luidžio veidą, jam iškart palengvėdavo. Kartais jam pasiguosdavo.

Bet Lui nemėgo šių draugo silpnybių. Jos slėgė, žadino gailestį. Klingzoras įprato rodyti bičiuliui savo širdį ir per vėlai suvokė, kad dėl to jį praranda.

Lui vėl ėmė šnekėti apie kelionę. Klingzoras žinojo, kad pajęgs jį sulaikyti tik keletui dienų, gal trejetui, gal penketui, po to jis parodys supakuotą lagaminą — išvažiuos ir ilgai negrįš. Koks trumpas gyvenimas, kaip viskas nesugrąžinama! Vienintelį draugą, visiškai suprantantį jo meną, net savo paveikslais jam artimą ir lygiavertį, šį vienintelį draugą jis vėl išgąsdino, suerzino, atbaidė, tai vien iš kvailo silpnumo, inertiškumo, vien iš vaikiško, nesutramdyto poreikio nesivaržyti prieš draugą, atverti jam visas savo paslaptis, nesivaldyti jo akivaizdoje. Kaip viskas kvaila, vaikėžiška! Taip Klingzoras nubaudė pats save, bet per vėlai.

Paskutinę dieną jie kartu klaidžiojo po auksinius slėnius. Lui buvo puikiai nusiteikęs, kelionė tai skrajūno sielai teikė gyvenimo džiaugsmo. Ir Klingzoras prisitaikė-prie tos nuotai-kos, jie vėl surado seną, lengvą, žaismingą ir pašaipų toną ir jo neatsisakė. Vakare jiedu sėdėjo smuklės sode. Paprašė iškepti žuvų, išvirti grybų su ryžiais ir apipylė persikus maraskinu.

- Kur patrauksi rytoj? — paklausė Klingzoras.
- Nežinau.
- Gal pas tą žaviąją moterį?
- Taip. Galbūt. Ką gali žinoti? Neklausinėk. Pabaigai iš-

gerkim dar gero baltojo vyno. Aš siūlyčiau nojenburgiškojo. Jiedu gėrė; netikėtai Lui sušuko:

— Argi ne gerai, kad išvažiuoju, senas ruoni! Kartais, kai sėdžiu šalia tavęs, kaip dabar, man vis šauną į galvą kokia kvailystė. Štai dabar dingtelėjo, kad čia sėdi du dailininkai, kuriais didžiuojasi mūsų brangioji tėvynė, ir per kelius nuėjo bjaurus jausmas, tarsi mes būtume bronziniai ir susikibę rankomis stovėtume ant pakylos, kaip Gėtė ir Šileris. Jie, žinoma, nekalti, kad amžinai ten stovi ir vienas kitą laiko už bronzinių rankų ir kad pamažu jie mums pasidarė tokie įkyriai, nepakenčiamai kaktūs. Gal jie buvo visai šaunūs vyrai ir puikūs vaikinai, kadaise skaičiau vieną Šilerio dramą,— tai buvo tikrai geras dalykas. O dabar jis tapo žymia persona ir privalo stovėti greta savo Siamo dvynio, dvigubas biustas, dvi gipsinės galvos; visur pilna jų raštų, jų kūriniai aiškinami mokyklose. Tai šiurpu. Įsivaizduok, koks nors profesorius po šimto metų sakys gimnazistams: Klingzoras, gimęs 1877 metais, ir jo amžininkas Lui, pramintas rajūnu, tapybos novatoriai, išsivadavę iš spalvinio natūralizmo. Atidžiau panagrinėjus šių dailininkų kūrybą, galima išvelgti tris aiškiai skirtingus periodus! Geriau jau šiandien pat pulti po garvežiu.

— Dar geriau būtų, jei po juo pultų profesoriai.

— Tokių didelių garvežių nėra. Mūsų technika per smulki. Įsižiebė žvaigždės. Staiga Lui pakėlė taure:

— Susidauškime ir išgerkime. Paskui — ant dviračio ir viso labo. Nemėgstu atsisveikinimų! Šeiminkui jau sumokėta. Į sveikatą, Klingzorai!

Jie susidaužė ir išgėrė, sode Lui sėdo ant dviračio, pamojavo skrybėle ir išnyko. Naktis. Žvaigždės. Lui buvo Kinijoje. Lui buvo legenda.

Klingzoras liūdnei nusišypsojo. Kaip jis mylėjo šį keliaujantį paukštį! Ilgai stovėjo žvyru pabarstytame smuklės sode ir žvelgė į tuščią nuokalnią gatvę.

DIENA KARENE

Kartu su bičiuliais iš Barengo, su Agostu ir Erzilija Klingzoras išsiruošė pėsčiomis į Kareną. Anksti rytą pro aitriai kve-

piančias spirėjas ir virpančius rasotus voratinklius pamiškėse jie leidosi žemyn išilusiu mišku į Pampambijo slėnį, kur, apkvaite po vasaros dienos, abipus geltonuojančios gatvės snaudė ryškūs geltoni namai, pasvirę į priekį ir leisgyviai, o palei nusekusį upelį balzganį it metaliniai gluosniai svarino apsunkusius sparnus viršum auksinių pievų. Garuojančio slėnio žalumoj spalvinga išskylautojų vora plaukė rausva gatve; vyrai vilkėjo baltais ir geltonais lininiais ir šilkiniais drabužiais, moterų suknelės buvo baltos ir rausvos, puikus Veronezės žalio Erzilijos skėtis žėrėjo tarsi stebuklingo žiedo brangakmenis. Daktaras melancholiškai ir širdingai priekaištavo:

— Kaip gaila Klingzorai, kad jūsų nuostabios akvarelės po dešimties metų išbluks; jūs mėgstate nepatvarius dažus.

— Taip,— tarė Klingzoras,— bet dar blogiau, daktare, kad jūsų gražūs rudi plaukai po dešimties metų pražils, j> paskui ir mūsų gražūs tvirti kaulai atguls į žemę, deja, ir jūsų dailūs ir sveiki kaulai, Erzilija. Per vėlu dėtis protingais, mano vaikai! Hermanai, kaip sako Li Tai Po?

Hermanas tuoj pat padeklamavo:

Lyg žaibas tvyksteli gyvenimas,
Trumpam gali išvysti jo spindėjimą.
Dangus ir žemė amžiais nesikeičia,
O žmogaus veidą beregint pakeičia laikas.
O tu, kurs sėdi prie pilnos taurės ir negeri,
Sakyk man, ko dar lauki?

— Ne,— tarė Klingzoras,— aš turiu galvoj kitą posmelį, rimuotą, apie plaukus, kurie rytą dar buvo tamsūs...

Hermanas tuojau padeklamavo:

Ryte plaukai spindėjo tarsi juodas šilkas, Vakaras ant jų jau baltą sniegą barsto.
Kelki taurę, kviesk mėnulį flirtui,
Jei nenori gyvas atsigult į karštą!

Klingzoras pakimusiū balsu nusikvatojo:

— Bravo Li Tai Po! Jis išmanė, jis viską žinojo. Ir mes viską žinome, jis mūsų senas išmintingas brolis. Ši gertynių daina jam

patiktų, tokios dienos pavakary būtų gražu numirti, kaip Li Tai Po valtyje, plūduriuojančioj ramioj upėj- Pamatysit, šiandien viskas bus nuostabu.

— Kaip Li Tai Po mirė toj upėj? — paklausė dailininkė. Bet Erzilija įsiterpė gražiu dusliu balsu:

— Liaukitės! Kas dar ištars bent žodį apie mirtį, to nemylėsiu. Finisca adesso, brutto Klingsor!*

Klingzoras juokdamasis priėjo prie jos:

— Jūsų tiesa, bambina!** Jei dar nors kartą prasižiosiu apie mirtį, galėsit man skėčiu išbadyti akis. Bet šiandien, mielieji, iš tiesų nuostabu! Šiandien čiulba pasakų paukštis, aš girdėjau jį rytą. Šiandien dvelkia pasakų vėjas, dangaus kūdikis, kuris pažadina miegančias princeses ir iš galvų išveja protą. Šiandien žydi pasakų gėlė, ji žydra ir žydi tik kartą gyvenime, o kas ją nusiskina, tas jaučia palaimą.

— Ką jis tuo nori pasakyti? — paklausė Erzilija daktarą.

— Aš noriu pasakyti,— tarė išgirdęs Klingzoras,— kad ši diena niekada nepasikartos, ir kas ją nesimėgaus, nesigardžiuos, neparagaus jos ir nepauostys, tam ji niekada nebus antrąkart pasiūlyta. Niekada saulė taip nešvies kaip šiandien, nes jos konsteliacija danguje susijusi su Jupiteriu, su manim, su Agostu ir Erzilija, su mumis visais. Šio kontakto daugiau niekada nebus, jis niekada nepasikartos, net ir po tūkstančio metų. Todėl dabar norėčiau kiek paėjėti jums iš kairės, nes tai neša laimę, ir panėšėti jūsų smaragdinį skėtį, po juo mano kiaušas atrodys tarsi opalas. O jūs padainuokite gražiausią savo dainą.

Jis paėmė Erzilijos ranką, jo aštrių bruožų veidą Švelniai apgaubė žydrai žalias skėčio šešėlis, skėtis jam labai patiko, ryškiai saldi spalva jį žavėjo.

Erzilija uždainavo:

Il mio papa non vuole,

Chio spošun bersagliar...***

Visi jai pritarė. Dainuodami jie ėjo iki miško, paskui mišku, kol įkalnė pasidarė per staigi, kelias nelyginant kopėčios ėmė stačiai kilti į kalną.

* Tuoj pat liaukis, bjaurusis Klingzorai!

(it.).

* Mergyte (it.).

** Tėtis nenorį

Kad tekėčiau už bersaljero... (it.).

— Kokia nuostabiai atvira ši daina! — pagyrė Klingzoras.— Tėtis, kaip visada, nusistatęs prieš įsimylėjęlius. Jie griebia aštrų peilį ir nuduria tėvą. Ir tėvo nebėra. Nužudo naktį, niekas jų nemato, tik mėnulis, kuris jų neišduos, ir žvaigždės, bet jos nebylios, ir dar gerasis Dievulis, bet jis juk jiems atleis. Kaip viskas gražu ir nuoširdų! Šių dienų poetas už tai būtų užmuštas akmenimis.

Jie kopė siauru kalnų takeliu apgaubti .saulėto kaštonų šešelių mirgesio. Kai Klingzoras pakeldavo akis, prieš save išvydavo pro permatomas kojines rausvai švytinčias dailininkės blauzdas. Atsigręžęs virš juodos kaip negro Erzilijos galvos regėdavo skėčio turkį. Ji vilkėjo violetinę šilko suknelę, Erzilija vienintelė buvo tamsiai apsirengusi.

Palei žydrą ir oranžinį valstiečio namą žolėje buvo prikritę žalių vasarinių obuolių, jie paragavo, vaisiai buvo vėsūs ir rūgštūs. Dailininkė svajingai pasakojo apie savo išskylą Senos upe Paryžiuje, seniai, seniai, dar prieš karą. O, Paryžius, palaimingi laikai!

Jie niekad nesugrįš. Niekad.

— Ir nereikia, kad grįžtų,— karštai sušuko dailininkas ir įnirtingai papurtė pailgą paukštvanagio galvą.— Niekas neturi grįžti! Kam? Kokie vaikiški norai! Karas viską, kas iki jo buvo, pavertė rojum, netgi tai, kas buvo kvaila, nereikšminga. Žinoma, gražu buvo Paryžiuje, gražu Romoje, gražu Arlyje. Bet ar šiandien čia mums negražu? Rojus — tai ne Paryžius ir ne taikos metas, rojus čia, rojus ten aukštai ant kalno, ir po valandos mes ten būsimė, kaip tie galvažudžiai, kuriems bus pasakyta: dar šiandien su manim tu būsi rojuj.

Iš miško takučio, nutaškyto šešeliais, jie pasuko į tuščią ir platų kelią, kylantį aukštyr didelėm šviesiom ir karštom spiralėm. Klingzoras, užsidėjęs tamsiai žalius akinius, ėjo paskutinis, dažnai stabtelėdamas pasižiūrėti į judančias figūras ir jų apavų derinius. Jis tyčia nepasiėmė nei popieriaus, nei mažos užrašų knygutės ir vis dėlto, sujaudintas vaizdų, šimtus kartų tylomis sustodavo. Vieniša liesa jo figūra baltavo ant rausvo kelio akacijų giraitės pakrašty. Vasara alsavo karščiu viršum kainoj šviesa statmenai liejosi žemyn, šimtai spalvų kilo iš gilumos. Viršum artimiausių kalnų, žalių ir raudonų, pamargintų baltais kaimeliais, mėlynavo kalnų grandinės, už jų plytėjo kitos, šviesesnės

ir mėlynės, o jau visai toli tarsi mirażas spindėjo krietolinės snieguotos viršukalnės. Viršum akacijų ir kaštonų giraitės vis laisviau ir galingiau kyšojo Salutės uolotas gūbrys ir kuprotos viršūnės, rausvos ir šviesiai violetinės. Visų gražiausiai atrodė žmonės, tarsi gėlės vešlioje žalumoje jie stovėjo šviesoje, lyg milžiniškas skarabėjas žėrėjo smaragdinis skėtis, juodi Erzilijos plaukai po juo, balta liekna dailininkė rausvais skruostais ir visi kiti. Klingzoras gerte gėrė juos ištroškusiomis akimis, bet jo mintys buvo su Džina. Tik po savaitės galės ją vėl pamatyti, ji dirbo vienoje miesto kontoroje mašininke, tik retkarčiais pasisekdavo į ją žvilgtelėti, bet ji niekada nebūdavo viena. Ir jis mylėjo ją, kaip tik ją, nors ji niečieno apie jį nežinojo, jo nepažino, nesuprato. Jis buvo jai keistuolis, garsus svetimšalis dailininkas. Keista, kad jis geidė tik jos, kad jokia kita meilės taurė jo nepatenkino. Jis nebuvo pratęs ilgai suktis apie moterį. Bet aplink Džiną sukosi, kad nors valandėlę galėtų pabūti šalia, palaikyti laibus piršteliu, išpraustų savo batą tarp jos batelių, vogčiomis pabučiuotų į kaktą. Jis dažnai apmąstydamas šią juokingą mįslę. Nejaugi tai jau posūkis? Senatvė? Ar tai tik vėlyva keturiasdešimtmečio aistra dvidešimtmetei?

Mūsų iškylautojai įkopė į kalnagūbrį, ir žvilgsniui atsivėrė naujas pasaulis: aukštas ir nerealus Monte Dženaras, sudėtas vien iš stačių smailių piramidžių ir kūgių, už jo įžambiai švietė saulė, kiekvienas plokščiakalnis," spindėdamas emale, plaukė tamsiai violetiniuose šešėliuose. Virpėdamas ribuliavo oras, be galo žemai, lyg pasiklydusi už žalių miško liepsnų, ilsėjosi siaura vėsi ežero rankovė.

Mažytis kaimelis kalnagūbryje: dvaras su mažučiais rūmais, ketvertas penketas žydrai ir rausvai nudažytų akmeninių namų, koplytėlė, šulinys, vyšnynas. Iškylautojai sustojo saulės atokaitoj prie šulinio, Klingzoras pro vartų arką pasuko į ūksmingą kiemą, kurio gilumoje stovėjo trys melsvi namai mažučiais langais, tarp žolių gulėjo plokšti akmenys, ganėsi ožka, žėlė dilgėlės. Išbėgo vaikas, Klingzoras ištraukė iš kišenės plytele šokolado ir pamėgino jį užkalbinti. Vaikas sustojo, Klingzoras nutvėrė, paglostė, pavaišino. Tai buvo baugšti ir graži tamsiaplaukė mergaitė, didelėmis išgąsdinto žvėriūkščio akimis, laibos kojos įdegusios ir blizgančios.

— Kur tu gyveni? — paklausė Klingzoras.

Ji nubėgo link artimiausių durų, kurios prasivėrė iš kažkurio namo. Iš tamsaus akmeninio prieangio tarsi iš pirmąkart išėjo moteris, mergaitės motina, ji taip pat paėmė gabalėlį šokolado. Iš nešvarių drabužių kyšojo rudas kaklas, tvirtas platus veidas, įdegęs saulėje, gražus, plačios putlios lūpos, didelės akys, šiurkštoka ir malonus grožis, moterį ir motiną ženklino stambūs azijietiški bruožai. Jis viliūgiškai palinko prie jos, bet ji šypsodamasi atsitraukė, tarp jo ir savęs stumtelėdama mergaitę. Nusprendęs dar sugrįžti, jis pasuko atgal. Panoro nutapyti šią moterį arba nors pabūti jos mylimuoju. Ji buvo viskas: motina, vaikas, mylimoji, žvėris, madona.

Jis grįžo prie būrio iš lėto, svajonių kupina širdimi. Dvaro rūmai atrodė tušti ir užrakinti, sienoje buvo įmūryti seni rauplėti patrankų sviediniai, laipteliai per krūmus vedė į giraitę ir kalvą, ten stovėjo paminklas, vienišas baroko biustas Valenšteino kostiumu, garbanotais plaukais ir suraityta smaila barzdele. Žerinčioje vidurdienio kaitroje kalną gaubė šmėklos ir fantastiškos būtybės, visur tykojo keistybės, pasaulis buvo suderintas visiškai kita ir svetima tonacija. Klingzoras atsigėrė prie šulinio, atplevenęs drugelis ėmė- čiulpti ant klintinio šulinio briaunos nutiškusi lašą.

Nuo kalnagūbrio tarp kaštonų ir riešutmedžių vingiavo kalnų kelias, saulėtas, ūksmėtas. Prie posūkio atsivėrė koplytėlė, sena ir gelsva, nišoje išblukę seni paveikslai — angeliškai vaikiška šventojo galva, raudonas ir rudas drabužio kraštas, o visa kita — jau nutrupėję. Klingzorui labai patiko seni paveikslai, kai juos išvysdavo netikėtai, patiko šitokios freskos, patiko, kad šie gražūs kūriniai grįžta į dulkes ir žemę.

Vėl medžiai, vynuogynai, akinamai karštas kelias, vėl posūkis. Ir staiga, netikėtai jų kelionės tikslas: tamsūs vartai, didelė aukšta raudonų plytų bažnyčia; linksmi ir išdidžiai parėmusi dangų, aikštė, pilna saulės, dulkių ir ramybės, raudonai išdegusi veja, čezanti po kojomis, vidurdienio šviesa, atsimušanti nuo ryškių sienų, kolona, ant jos statula, nematoma prieš saulę, mūrinis parapetas aplink plačią aikštę viršum mėlynuojančios begalybės. Tolumoj kaimas, senas senas, tamsus, saraceniškas, nykios mūrinės olos po nublukusiom rudom plytom, slogiai siaurutės, tamsios gatvelės, mažutės aikštės, tarsi surinkančios baltoje saulėje, Afrika ir Nagasakis, aukščiau miškas, apačioje mėlynas skardis, balti riebus ir sotūs debesys padangėje.

— Keista,— tarė Klingzoras,— kiek daug prabėga laiko, kol šiek tiek susigaudai pasaulyje! Kai kadaise važiavau į Aziją, prieš daugelį metų, pro Čia pralėkiau naktį greituoju traukiniu gal už kokių šešių ar dešimties kilometrų, bet nieko apie šias vietas nežinojau. Važiavau į Aziją, ir ta kelionė man tada buvo labai naudinga. Bet visa tai, ką ten pamačiau, šiandien regiu čia — pirmąkart miškai, kaitra, gražūs svetimi žmonės be nervų, saulė, šventenybės. Tiek daug reikia laiko, kol išmoksti per vieną vienintelę dieną aplankyti tris pasaulio dalis. Jos visos — čia. Sveika, Indija! Sveika, Afrika! Sveika, Japonija!

Bičiuliai pažinojo vieną čia gyvenančią jauną damą, ir Klingzoras jau iš anksto džiaugėsi viešnagė pas tą nepažįstamąją. Jis praminė ją kalnų karaliene, šitaip jo vaikystės knygose vadinosi viena Artimųjų Rytų pasaka.

Kupini vilčių iškylautojai patraukė mėlyną šešėliuotu gatvelių tarpekliu — nei žmogaus, nei garso, nei vištos, nei šuns. Bet viename arkos pavidalo lange Klingzoras pamatė nebylų veidą, gražią, juodaakę mergaitę raudona skarele ant tamsių plaukų. Jos žvilgsnis, tylomis sekęs svetimšalius, susitiko jo akis, akimirka jiedu — vyras ir mergina — dėmesingai žiūrėjo vienas kitam į akis, akimirka suartėjo du svetimi pasauliai. Paskui abu trumpai ir nuoširdžiai nusišypsojo amžinu lyčių pasisveikinimo šypsniu, kuriame glūdėjo senas, žavus ir godus priešiškumas, ir svetimšalis, žengęs keletą žingsnių, dingo už namų kampo, ir mergaitės skrynioje atsirado dar vienas paveikslas prie kitų paveikslų, dar viena svajonė šalia kitų svajonių. \ nepasotinamą Klingzoro širdį smigtelėjo spyglys, akimirka jis delsė, buvo begrižtas, bet Agostas jį pašaukė, o Erzilija vėl ėmė dainuoti, ūksmėta siena pasibaigė, šią užburta popietę tyliai ir akinamai atsivėrė mažutė ryški aikštė su dvejais geltonais rūmais, siaurais akmeniniais balkonais, užvertomis langinėmis — puiki scena pirmam operos veiksmui.

— Atvykom į Damaską! — sušuko daktaras.— Kur gyvena Fatma, perlas tarp moterų?

Atsakymas netikėtai atsklido iš mažesniųjų rūmų. Iš vėsios privertų balkonų tamsos išsiveržė keistas garsas, pasikartojęs dar sykį, po to dar dešimt sykių, paskui oktava, dešimt sykių,— skambėjo derinamas rojalis, dainuojantis visu garsumu rojalis Damasko vidury.

Matyt, čia ji gyveno. Bet namas atrodė tarsi be durų, tik rausvai gelsva siena su dviem balkonais, viršum jų tinkuotame frontone sena freska: mėlynos ir raudonos gėlės, papūga. Čia turėtų būti pieštinės durys, triskart į jas pabeldus ir ištarus Saliamono slaptąžodį, išrašytos durys atsivertų, ir į keliautoją padvelktų persiškais aliejais, aukštame soste apgaubta šydais sėdėtų kalnų karalienė. Ant laiptelių prie jos kojų klūpotų vergės, klykaudama atskristų nupiešta papūga ir atsitūptų ant valdovės peties.

Gretimoje gatvėje jie aptiko nedideles duris, skardus varpelis, velnio išmonė, piktai sutilindžiavo, į viršų kilo siauri tarsi kopėčios laipteliai. Nesuprantama, kaip į šiuos namus galėjo patekti rojalis. Gal pro langą? Per stogą?

Išpuolė didelis juodas šuo, paskui jį—rausvas liūtukas, kilo baisus triukšmas, subildėjo laipteliai, gilumoje vienuolika sykių tuo pačiu tonu suskambėjo rojalis. Iš rausvai nudažyto kambario išsiveržė švelni miela šviesa, trinkelėjo durys. Ar tai buvo papūga?

Staiga atsirado kalnų karalienė — lieknas elastingas žiedas, stamantrus ir lankstus, vien raudonu apdaru, tikra liepsna, jaunystės paveikslas. Šimtai pamiltų paveikslų pasklido Klingzoro akyse ir spinduliuodamas atsiskleidė naujas. Jis išsyk pajuto, kad ją tapys, bet ne iš natūros, tapys tik jos spindesį, kurį spėjo pagauti, eilėraščių, mielą griežtą jo skambesį: jaunystę, raudonį, šviesų gymį, amazonę. Jis grožėsis ja valandą, gal daug valandų. Žiūrės, kaip ji eina, sėdi, juokiasi, gal net pamatys ją šokant, gal išgirs dainuojant. Diena buvo apvainikuota, diena įgavo prasmę. O visa, kas dar bus,— tai dovana, perteklius. Išgyvenimas jam niekada neateidavo vienui vienas, visada pirma jo atskrisdavo paukščiai, visada pirma jo pasirodydavo pasiuntiniai ir ženklai— motiniškas azijietiškas žvėriuko žvilgsnis prie anų durų, juodaplaukė kaimo gražuolė lange ir dar šis bei tas. Visada jam taip būdavo.

Akimirką krūptelėjęs, jis pajuto: „Jei būčiau dešimčia metų jaunesnis, dešimčia trumpų metų, ji galėtų mane turėti, pasigauti, vynioti apie pirštą! Ne, tu per jauna, mažyte raudonoji karaliene, tu per jauna senam kerėtojui Klingzorui. Jis tavim gėrėsis, išmoks tave atmintinai, nutapys, įamžins tavo jaunystės dainą; bet nekeliaus pas tave lyg į šventą vietą, nelips pas tave kopė-

čiomis, nežudys dėl tavęs ir nedainuos serenados po tavo žaviu balkonu. Ne, deja, jis viso šito nedarys, senasis dailininkas Klingzoras, samanotas kvailys. Jis nepamils tavęs, neišmeigs į tavo savo žvilgsnio, nežiūrės taip, kaip į azijietę, kaip į juodaplaukę lange, kuri gal nė kiek už tave ne vyresnė. Jai jis nebus per senas, tik tau, kalnų karaliene, raudona gėlele ant kalno. Tau, šilinis gvazdike, jis per senas. Tau neužteks tos meilės, kurią Klingzoras galės dovanoti tarp sunkios darbo dienos ir vakaro su raudonuoju vynu. Tuo godžiau tave gers mano akys, lieknoji raketa, ir atmins tave, kai man būsi jau seniai užgesusi".

Per kambarius akmeninėmis grindimis ir pro atviras arkas mūsų iškylautojai pateko į salę, kurioje virš aukštų durų kilo keistos lipdytinės baroko figūros ir aplinkui tamsų frizą nutapyti delfinai, balti žirgai ir rausvi amūriukai plaukiojo gausiai knibždančioje jūroje. Kelios kėdės, ant grindų išardyto rojaliao dalys, daugiau nieko nebuvo toje didelėje salėje, bet dvejose gundančios durys vedė į nedidelius balkonėlius virš spinduliuojančios operinės aikštės, o priešais, ties kampu, puikavosi gretimų rūmų balkonai, taip pat išpuošti freskomis, raudonas putlus kardinolas nelyginant aukso žuvelė plaukiojo saulėje.

Šioje salėje jie sustojo. Netrukus buvo išpakuotas maistas ir padengtas stalas, patiektas vynas, retas šiaurietiškas baltasis vynas, tarsi raktas gausybei prisiminimų. Fortepijonų derintojas kažkur dingo, išardytas rojalis tylėjo. Susimąstęs Klingzoras žiūrėjo į nuogas stygų žarnas, paskui tyliai užvožė dangtį. Jam skaudėjo akis, bet širdyje dainavo vasaros diena, dainavo saračenė motina, sodriai dainavo žydras Kareno sapnas. Klingzoras valgė, gėrė susidauždamas su kitais, džiugiai ir linksmai šnekučiavosi, ir, be viso to, jo dirbtuvėje veikė įtaisas, vidinis žvilgsnis skalavo šilinių gvazdiką, šią liepsningą gelę tartum žuvį vanduo, stropus metraštininkas tūnojo jo galvoje ir tarsi varinėse skaičių kolonose fiksavo formas, ritmus, judesius.

Kalbos ir juokas pripildė tuščią salę. Geraširdiškai, protiningai juokėsi daktaras, maloniu krūtininiu balsu — Erzilija, dusliai, tarsi iš po žemių — Agostas, lengvai kaip paukštis klegėjo dailininkė; protingai kalbėjo, poetas, juokavo Klingzoras, visus stebėdama, tarp svečių, delfinų ir žirgų baugštokai sukiojosi karalienė, stabtelėdama prie rojaliao, prisėsdama ant pagalvės, pa-
raikydama duonos, nepatyrusią mergaitės ranka įpildama vy-

no. Džiaugsmas aidėjo vėsioje salėje, juodai ir mėlynai žėrėjo akys, sustingęs vaiskus vidurdienis ėjo sargybą už baltų aukštų balkonų durų.

I taures liejosi skaidrus nuostabus vynas, kuris nelabai tiko jų kukliems užkandžiams. Raudona karalienės suknelės pašvaistė ryškiai tvino aukštoje salėje, atvirai ir akylai ją sekiojo visų vyrų žvilgsniai. Ji išėjo ir grįžo su žalia kaklaskare. Ji išėjo ir grįžo su raudona skarele.

Po pietų aptingę ir pasisotinę, visi su gera nuotaika sukilo ir patraukė į mišką, išsitiesė žolėje ir samanose, švytėjo skėčiai, po šiaudinėmis skrybėlėmis liepsnojo veidai, žėrėjo, degė saulėtas dangus. Kalnų karalienė raudonavo žalioje žolėje, iš raudonų liepsnų kilo grakštus kaklas, aukštas batelis buvo gražiai apgulęs jos dailią koją. Klingzoras, netoliese sėdėdamas, tyrinėjo ją, žiūrinėjo, siurbė į save,— šitaip jis vaikystėje skaitė stebuklingąją pasaką apie kalnų karalienę ir šitaip siurbė ją į save. Išskylautojai ilsėjosi, snūduriavo, plepėjo, gynėsi nuo skruzdėlių, tarėsi pajutę gyvates, dygliuoti kaštonų kevalai kabojo moterų plaukuose. Jie galvojo apie čia nesančius draugus, kurie būtų tikę šią valandėlę, tokių buvo nedaug, ilgėjosi Lui Rūsčiojo, Klingzoro bičiulio, karuselių ir cirko tapytojo, jo fantastiška dvasia pleveno virš jų draugijos.

Popietė prabėgo tarsi vieneri metai rojuje. Atsisveikindami visi daug juokėsi, Klingzoras susidėjo viską į širdį: karalienę, mišką, rūmus ir salę su delfinais, abu šunis, papūgą.

Besileidžiant su draugais nuo kalno, pamažu jį apėmė džiugi ir pakili nuotaika, retkarčiais ją pajutęs, jis visada mesdavo į šalį darbą. Visi susiėmę už rankų — Erzilija, Hermanas, dailininkė — pastriuokomis leidosi žemyn nutviekstu keliu, Klingzoras dainavo kartu su kitais, vaikiškai žavėjosi pokštais ir kalambūrais, nuoširdžiai kvatojo. Paskui pabėgėjo pirma kitų, pasislėpė, norėdamas juos išgąsdinti.

Nors išskylautojai ėjo greitai, saulė skubėjo dar labiau, ne toli kažkokios pilaitės ji nuniro už kalno, ir slėnyje jau buvo vakaras. Jie išklydo iš kelio ir nusileido per žemai, buvo alkani, pavargę ir turėjo atsisakyti plano, sudaryto vakarui: pasivaikščioti laukais iki Barengo, pavalgyti žuvies paežerės kaimelio užėigoje.

— Mielieji,— tarė Klingzoras, atsisėdęs ant tvoros prie

kelio,— mūsų planai buvo labai gražūs, aš mielai sušveisčiau gerą vakarienę pas žvejus arba Monte d ore. Bet mes taip toli nenueisime, aš tikrai nenueisiu. Pavargau ir išalkau. Ir nežengsiu toliau nė žingsnio, kaip iki artimiausios užigos, kuri, be abejo, visai čia pat. Ten gausime vyno ir duonos, ir pakaks. Kas su manim?

Visi nutarė eiti. Jie surado užėigą, staigiai į kalną kylančiame miške, siauroje terasoje, medžių paunksmėje stovėjo akmeniniai suolai ir stalai, iš rūsio uoloje šeimininkas atnešė vėsaus vyno, duonos buvo čia pat. Jie tylėdami valgė, džiaugdamiesi, kad pagaliau sėdi. Už aukštų medžių kamienų geso diena, mėlynas kalnas pajuodo, raudonas kelias išblanko, apačioje vakarėjančia gatve dardėjo vežimas, lojo šuo, danguje čia vienur, čia kitur žiebėsi žvaigždės, o žemėje — niekuo nuo jų nesiskiriantys žiburiai.

Klingzoras buvo laimingas, jis ilsėjosi, žvelgė į naktį, iš lėto kramtė juodą duoną, tylomis iš melsvų puodelių gėrė vyną. Pavalgęs vėl ėmė plepėti ir dainuoti, lingavo į taktą, flirtavo su moterimis, juto jų plaukų aromatą. Vynas jam patiko. Tas senas suvedžiotojas lengvai atkalbėjo nuo pasiūlymų tęsti kelionę, Klingzoras gėrė vyną, pilstė vyną, mielai daužėsi su kitais, užsakinėjo dar vyno. Iš melsvų molinių puodelių, laikinumo simbolio, palengva kilo melsvi kerai, keitė pasaulį, spalvino žvaigždes ir šviesą.

Jie sėdėjo aukštai sūpuoklėse, pakibusiose virš pasaulio ir nakties bedugnės, paukščiai auksiniame narvelyje, be tėvynės, be svorio, žvaigždžių akivaizdoje. Jie dainavo, tie paukščiai, traukė egzotiškas dainas, iš apsvaigusių širdžių siuntė savo improvizacijas į naktį, į dangų, į mišką, į slėpininę užburta visatą. Atsakymai plaukė iš žvaigždžių ir mėnulio, iš medžių ir kalnų, ten sėdėjo Gėtė ir Hafizas, karščiu dvelkė Egiptas, nuoširdumu—Graikija, Mocartas šypsojosi, Hugas Volfas skambino paklaikusiai nakčiai rojaliu.

Kažkas baisingai sutrinkėjo, plykstelėjo šviesa: po jais per pačią žemės širdį į kalną ir naktį lėkė traukinys, žiburiuodamas šimtais langu, aukštai iš dangaus aidėjo nematomos bažnyčios varpau Tykodamas užkopė viršum stalo mėnulio pjautuvus, spindėdamas pažvelgė į tamsų vyną, iš tamsos išplėšė moters lūpas ir akis, nusišypsojo, užkopė aukštyrą, uždainavo žvaigž-

dėms. Lui Rūsčiojo dvasia vieniša sėdėjo ant suolo ir rašė laiškus.

Klingzoras, nakties valdovas, su aukšta karūna ant galvos, atsirėmęs į akmeninį suolą, dirigavo pasaulio šokiui, davė taktą, prikėlė mėnulį, liepė, pradingti traukiniui. Jis dingo, kaip nukrinta per dangaus pakraštį žvaigždynas. Kur dabar kalnų karalienė? Ar tik miške nesuskambo rojalis, ar tik tolumoj nesulojo įtarus liūtukas? Argi ne ji ką tik ryšėjo mėlyna škepe-taite? Ei, senas pasauli, žiūrėk, kad nesubyrėtum! Čionai, miške! Atsitraukit, juodieji kalnai! Laikykitės takto! Žvaigždės, kokios jūs mėlynos ir raudonos, lyg liaudies dainoj: „Tavo raudonos akys, tava mėlynos lūpos!“

Tapyti gražu, tapymas gražus, mielas šaunių vaikų žaidimas. Kitas dalykas, didingesnis ir galingesnis, diriguoti žvaigždėms, perteikti pasauliui savo kraujo pulsavimą, savo akių tinklainės spalvų gamas, nakties vėjui — savo sielos plevenimą. Išnyk, juodasis kalne! Pavirsk debesim, skrisk į Persiją, išsilyk virš Ugandos! Čion, Šekspyro dvasia, padainuok girtą juokdario dainą apie lietų, kurs kasdien lyja!

Klingzoras pabučiavo mažą moterišką rankutę, atsirėmė į maloniai alsuojančią moters krūtinę. Kažkieno koja po stalu žaidė su jo koja. Jis nežinojo, kieno ta ranka ir kieno koja, juto švelnumą, dėkingai ir naujai jautė senuosius kerus: jis dar jau-nas, pabaiga dar toli, iš jo dar sklinda spindesys ir vilionė, jos dar myli jį, tos geros baikščios patelės, dar deda vilčių į jį.

Jis dar vešliau pražydo. Tyliu, dainingu balsu ėmė pasakoti nepaprastą epą, vienos meilės, o iš tiesų vienos kelionės po Ramiojo vandenyno pietinius kraštus istoriją; ten, lydimas Gogeno ir Robinzono, jis atrado papūgų salą ir įkūrė laimingų salų respubliką. O kaip žerėdavo vakaro žarose rūkstančiai papūgų, kaip atsispindėjo žalioje įlankoje melsvos jų uodegos! Kai Klingzoras paskelbė respubliką, jį tarsi griaustinis pasveikino papūgų spygavimas ir šimtabalsis didžiųjų beždžionių riksmas. Baltajai kakadu jis pavedė sudaryti kabinetą, o su paniurusiu ragasnapiu iš sunkių kokoso taurių gėrė palmių vyną. O, anų laikų mėnulis, anų palaimintų naktų mėnulis, mėnulis viršum pirkutės ant polių nendryne. Jį buvo vardu Kiul Kaliuja, rausvaodė drovi princesė, liekna ir ilgakojė, ji žingsniavo po bananų giraitę, medum žibėdama po sultingų milžiniškų lapų stogu, su stirmos akimis švelniame veide, katės aistra tvirtoje lanksčioje nugaroje,

katės šuoliu elastinguose kauluose ir gyslotose kojose. Kiul Kaliuja, vaikuti, švelniųjų Pietryčių pirmykšte aistra ir vaikiškas nekaltume, tūkstančius naktų .tu ilsėjais ant Klingzoro krūtinės, ir kiekviena buvo nauja, kiekviena nuoširdesnė, meilesnė už kitas. O, Žemės dvasios šventė, o, papūgų salos mergelių šokis Dievui!

Viršum salos, Robinzono ir Klingzoro, viršum šios istorijos ir klausytojų gaubėsi baltom' žvaigždėm nužerta naktis, po medžiais, namais ir žmonių kojomis švelniai kūpsėjo kalnas tarsi gležna, alsuojanti krūtinė ir pilvas, dangaus skliautu skubotu žingsniu karštligiškai liuoksėjo mėnulis, o jam iš paskos tylomis šoko pašėlusį šoki žvaigždės. Nusidriekė ilgos žvaigždžių grandinės — blizgantis lyno kelias į rojų. Motiniškai dunksojo neįžengiamas miškas, pirmykščio pasaulio dumbblas dvelkė dūlėsiais ir vaisa, šliaužiojo gyvatės ir krokodilai, be krantų liejosi formų upė.

— Vis dėlto aš vėl tapysiu,— tarė Klingzoras,— rytoj pat. Bet ne namus, ne žmones ir medžius. Tapysiu krokodilus ir jūrų žvaigždes, drakonus ir purpurines gyvates — ir viską radimosi, keitimosi procese, kad viskas būtų kupina ilgesio tapti žmogum, tapti žvaigžde, kupina virsmo, kupina dūlėjimo, kupina Dievo ir mirties.

Skambant tyliems jo žodžiams šią suaudrintą girtą valandą, pasigirdo žemas aiškus Erzilijos balsas. Ji tykiai dainavo apie bei mazzo di fiori*, ramybė sklido iš jos dainos. Klingzoras girdėjo ją aidint tarsi iš tolimos plaukiojančios salos anapus laiko ir vienatvės jūros. Jis apvožė tuščią puodelį, nebepilstė vyno. Klausėsi. Dainavo vaikas. Dainavo motina. Gal jis buvo paklydėlis ir nevidonas, išsimaudęs pasaulio purve, gal valkata ir nenauda, gal mažas kvailas vaikas?

— Erzilija,— tarė jis pagarbiai,— tu — mūsų geroji žvaigždė.

Paskui iškylautojai, kabinėdamiesi už šakų ir šaknų, per tamsų mišką, kylantį į kalną, leidosi ieškoti kelio namo. Pasiekė pamiške, perėjo lauką, siauras kelias per kukurūzus alsavo naktim ir grįžimu namo, mėnulis žvelgė į spindintį kukurūzo lapą, įžambiai bėgo vynuogienų eilės. Dabar uždainavo Klingzoras,

* Gražių gėlių puokštę (it).

tyliai pokimiu balsu, jis dainavo tyliai ir ilgai, vokiškai ir malajietišškai, su žodžiais ir be žodžių. Tylia daina jis liejo susitvenkusį savo sieloje perteklių, kaip ruda mūro siena vakare spinduliuoja susitelkusią dienos šviesą.

Čia atsisveikino vienas bičiulis, paskui kitas, pradingo siaurame tarpeklyje vynuogienojų šešėlyje. Kiekvienas ėjo sau, kiekvienas pats ieškojo kelio namo, buvo vienišas po dangaus skliautu. Viena moteris» linkėdama labos nakties, pabučiavo Klingzorą, jos degančios lūpos įsisiurbė į jo lūpas. Jie išnyko, ištirpo — visi. Klingzoras vienas užkopė laiptais į savo butą, jis vis" dar dainavo. Liaupsino ir šlovino Dievą ir save, kėlė į padanges Li Tai Po ir kėlė į padanges gerą Pampambijo vyną. Lyg dievaitis ilsėjosi teigimo debesyse.

— Viduje,— dainavo jis,— aš esu lyg auksinis rutulys, lyg katedros kupolas, žmonės ten klūpo, meldžiasi, auksas spindi ant sienos, sename paveiksle kraujuoja Išganytojas, kraujuoja Marijos širdis. Mes irgi kraujuojame, mes, visi kiti, mes — nuėję klystkelius, mes — žvaigždės ir kometos, septyni, keturiolika kalavijų susmigę į mūsų laimingas krūtines. Aš myliu tave, šviesiaplauke, ir tave, tamsiaplauke moterie, aš myliu visus, net ir filisterius; jūs tokie pat vargšai kaip ir aš, jūs bėdini vaikai ir nenusisekę pusdieviai kaip ir girtas Klingzoras. Sveikinu tave, mylimas gyvenime! Sveikinu tave, mylima mirtie!

KLINGZORAS EDITAI

Miela vasaros dangaus žvaigžde!

Kaip teisingai ir gerai man parašei, kaip skaudžiai mane traukia tavo meilė, lyg amžina kančia, lyg amžinas priekaištas. Bet tu gerai darai, kad man ir pačiai sau prisipažįsti kiekvieną širdies pojūtį. Tik nevadink jokio jausmo menku, jokio jausmo niekingu! Kiekvienas jausmas geras, net ir neapykanta, net pavydas, net žiaurumas. Mes gyvename mūsų skurdžiais, gražiais, puikiais jausmais, ir kiekvienas, su kuriuo mes pasielgiame neteisingai, yra žvaigždė, kurią mes užgesiname.

Nežinau, ar myliu Džiną. Labai abejoju. Aš negalėčiau dėl jos pasiaukoti. Nežinau, ar iš viso galiu mylėti. Aš galiu geisti, aš galiu ieškoti savęs kituose žmonėse, klausytis aido, trokšti

veidrodžio, aš galiu ieškoti malonumo, ir visa tai gali atrodyti kaip meilė.

Mudu abu, Tu ir aš, klaidžiojam po tą patį mūsų jausmų labirintą, jausmų, kurie šiame nedoram pasaulyje buvo įskaudinti, ir mes, kiekvienas savaip, keršijame šiam piktam pasauliui. Bet mes nenorime sugriauti vienas kito svajonių, nes žinoame, koks raudonas ir saldus svajonių vynas.

Savo jausmus, savo poelgių „svarbą“ ir pasekmes aiškiai suvokia tik geri, aprūpinti žmonės, tikintys gyvenimu ir nežengiantys nė žingsnio, kuriam ir rytoj, ir poryt negalėtų pritarti. Aš neturiu laimės būti vienas iš tokių, aš jaučiu ir elgiuosi kaip žmogus, kuris netiki rytdiena ir kiekvieną dieną laiko paskutine.

Miela lieknoji moterie, aš nesėkmingai bandau išreikšti savo mintis. Išreikštos mintys visada yra negyvos! Tegu jos gyvena! Aš giliai ir su dėkingumu jaučiu, kaip Tu mane supranti, kaip kažkas Tavyje man gimininga. Nežinau, kaip parašyta gyvenimo knygoje, ar mūsų jausmai — meilė, aistra, dėkingumas, gailestis,— ar jie motiniški, ar vaikiški. Kai kada žvelgiu į moterį kaip senas patyręs ištvirkėlis, kai kada — kaip mažas berniukas. Kai kada mane labiausiai vilioja droviausia moteris, kai kada — įžūliausia. Viskas, ką man leista mylėti, gražu, viskas šventa, viskas be galo gera. Kodėl, ar ilgam, kiek — neišmatuosi.

Aš myliu ne vien Tave, Tu tai žinai, aš taip pat myliu ne vieną Džiną, rytoj ar poryt aš mylėsiu kitus paveikslus, kitus paveikslus tapysiu. Bet aš niekada nesigailėsiu meilės, kurią kažkada jutau, nesigailėsiu nei išminties, nei kvailysčių, kurias dėl jos padariau. Tave aš galbūt todėl myliu, kad esi į mane panaši. Kitas myliu už tai, kad jos visai kitokios negu aš.

Jau vėl naktis, mėnulis pakilo ties Salute. Kaip juokiasi gyvenimas, kaip juokiasi mirtis! Mesk kvailą laišką į ugnį, mesk į ugnį savo Klingzorą.

PRAŽŪTIES MUZIKA

Išaušo paskutinė liepos diena, nužydėjo mėgstamiausias Klingzoro mėnuo, Li Tai Po šventė, saulėgražos sode auksu plieskė į dangaus mėlynę. Kartu su ištikimuoju Thu Fu tą dieną

Klingzoras klaidžiojo po pamėgtas apylinkes — išdegusius saulėje priemiesčius, dulkėtas gatves, apaugusias aukštais medžiais, pro raudona ir oranžine spalva nudažytas pirkias smėlėtoje pakrantėje, sunkvežimius ir laivų krovimo vietas, palei ilgas violetines sienas, pro spalvingus varganus žmones. Tos dienos vakare jis sėdėjo dulkėto priemiesčio pakrašty ir tapė spalvotas karuselės palapines ir vežimėlius, tupėjo prie gatvės, plikoje išdegusioje aikštėje, pakerėtas sodrių karuselės spalvų. Giliai įsijautęs, jis darbavosi prie išblukusio šviesiai violetinio palapinės krašto, džiaugsmingai žalios ir raudonos spalvos gremėzdiško gyvenamojo vagono, baltai ir mėlynai" dryžuotų karkaso karčių. Paniuręs tepė kadmi, su įniršiu — mielą drėgną kobaltą, per geltoną ir žalią dangų braukė slidžią kraplako juostą. Dar valanda, ak, dar mažiau, ir viskas bus baigta, ateis naktis, o rytoj bus rugpjūtis, alsiai kaitrus mėnuo, karšton savo taurėn įmaišantis mirties baimės ir siaubo. Dalgis jau išgalastas, dienos eina trumpyn, juokiasi giltinė, pasislėpus rundančioje lapijoje. Skardžiai skambėk *ir gausk, kadmi! Garsiai girkis, puikusis kraplake!* Ryškiai kvatokis, citrininis geltoni! Sen, tąsiai mėlynas tolimas kalne! \ mano širdį, dulkėti žali blausūs medžiai! Kokie jūs pavargę, kaip lenkiat Ištikimas romias šakas! Aš jus geriu, mieli vaiduokliai! Aš simuliuoju jums tvarumą ir nemarumą, aš — laikiniausias, skeptiškiausias, liūdniausias padaras, labiau už jus visus bijantis mirties. Liepa perdegė, rugpjūtis greitai perdegės, staiga rasotą rytą iš geltonos lapijos šalčiu padvelks didžioji šmėkla. Beregint virš miško prašvilps lapkritis. Staiga nusikvatos didžioji šmėkla, staiga sustings širdis, beregint miela rausva mėsa atsiknos nuo kaulų, dykumoje staugia šakalas, kimiai klykia savo prakeiktą dainą maitvanagis. Koks nors netikęs didmiesčio laikraštis įsideda mano atvaizdą, po juo parašyta: „Puikus tapytojas, ekspresionistas, didysis koloristas mirė šio mėnesio šešioliktą dieną".

Su neapykanta jis išvarė Paryžiaus mėlio vagą po žaliu čigonų vežimu. Įnirtęs chromo žalumu apvedžiojo pakelės stulpelius. Pagautas didžios nevilties, paliktą tuščią dėmę užtepė cinoberiu, panaikino ryškų baltumą, nuožmiai kovojo dėl gyvenimo tęsinio* šviesiai žalia ir Neapolio geltona spalva rėkė nepermaldaujamam Dievui. Vaitodamas į nuobodžią dulkėtą žalumą pridėjo daugiau mėlio, vakaro danguje teptuku maldaudamas

įžiebė nuoširdesnius žiburius. Mažutė paletė, pilna ryškiai švytinčių grynų, nesumaišytų dažų,— jo paguoda, jo bokštas, jo arsenalas, jo maldaknygė, jo patranka, iš kurios jis šaudė į piktąją mirtį. Purpuras buvo mirties neigimas, cinoberis — tyčiojimasis iš dūlėjimo. Geras buvo jo arsenalas, puikiai kovojo nedidelis narsus jo būrys, spinduliuodami bumbsėjo greitai jo patrankos šūviai. Bet niekas negelbėjo, visas šaudymas buvo veltui, vis dėlto šis šaudymas buvo geras, tai buvo laimė ir paguoda, tai dar buvo gyvenimas ir triumfas.

Thu Fu buvo nuėjęs aplankyti bičiulio, gyvenančio stebuklingoje pilyje tarp fabriko ir laivų prieplaukos. Dabar jis grįžo ir atsivedė bičiulį — armėną astrologą.

Klingzoras, užbaigęs paveikslą, giliai atsiduso, šalia savęs pamatęs abu veidus, šviesius vešlius Thu Fu plaukus, mago juodą barzdą ir baltais dantimis šypsančią burną. O kartu su jais atėjo ilgas, tamsus šešėlis giliai, į akiduobes įkritusiomis akimis. Sveikas, šešėli, mielas vaikinei

— Žinai, kuri šiandien diena? — paklausė Klingzoras draugo.

— Žinau, liepos paskutinė.

— Šiandien sudarysiu horoskopą,— tarė armėnas,— šį vakar matau, kad man pasiseks. Saturnas nepalankus, Marsas neutralus, dominuoja Jupiteris. Li Tai Po, ar tik nebūsit gimęs liepos mėnesį?

— Liepos antrą.

— Taip ir maniau. Jūsų žvaigždės susipainiojusios, drauguži, tik pats galite jas išsiaiškinti. Jus gaubia vaisingumas lyg pilnas lietaus debesis. Keistai išsidėsčiusios jūsų žvaigždės, Klingzorai, turite tą jausti.

Klingzoras susikrovė savo reikmenis. Užgeso pasaulis, kurį jis piešė, užgeso geltonas V žalias dangus, paskendo ryški žydra vėliava, dingo ir suvyto gražus geltonis. Jis buvo alkanas ir ištroškęs, gerklėje vėlėsi dulkės.

— Bičiuliai,— tarė jis nuoširdžiai,— pabūkime šįvakar sykiu. Visi keturi daugiau niekada nebūsime, skaitau tai ne iš žvaigždžių, tai parašyta mano širdyje. Mano liepa baigėsi, tamsiai dega paskutinės jos valandos, į gelmę šaukia didžioji motina. Niekada pasaulis nebuvo toks puikus, niekada joks mano paveikslas nebuvo toks gražus; tvyksis amalas, prasideda pradžios

muzika. Mes pritarsime šiai salsvai baugiai muzikai, pabūsime kartu, išgersime vyno ir pavalgysime duonos.

Šalia karuselės, kurios palapinė buvo jau atidengeta ir paruošta vakarui, po medžiais stovėjo keletas staliukų, retkarčiais pasirodydavo šluba tarnaitė, šešėlyje buvo mažutė užeiga. Jie pasiliko ir susėdo prie lentinio stalo, tarnaitė atnešė duonos, įpylė į molinius puodelius vyno, tarp medžių išsižiebė žiburiai, sugriaudė karuselės ryla, smarkiai liedama j vakarą šaižią pabiria muziką.

— Šiandien ištuštinsiu tris šimtus taurių,— sušuko Li Tai Po ir susidaužė su šešėliu.— Sveikas, šešėli, ištvermingas alavini kareivi! Sveiki draugužiai! Sveiki elektros žiburiai, lankinės lempos ir žerintys karuselės blizgučiai! O, jeigu būtų čia Lui, pabėgęs paukštis! Gal jis nuskrido į dangų pirmiau už mus. Gal rytoj jis parsiras, tas senas šakalas, bet mūsų neberas, nusijuoks ir pasodins ant mūsų kapo lankinės lempas ir vėliavų kotus.

Magas tylėdamas nuėjo ir vėl atnešė vyno, jo balti dantys džiugiai šypsojo iš raudonų lūpų.

— Melancholija,— tarė jis, pažvelgęs į Klingzorą,— toks daiktas, kurio neverta su savim nešiotis. Juk tai visai nesunku — valandos darbas,— trumpa intensyvi valanda kietai sukandus dantis, ir galima amžinai atsikratyti melancholija.

Klingzoras atidžiai žiūrėjo į jo lūpas, baltus gražius dantis, kurie vieną liepsningą valandą pasmaugė ir mirtinai užkandžio jo melancholiją. Ar ir jis gali padaryti, ką galėjo padaryti astrologas? O, kad bent trumpai žvilgtelėjus į tolimus sodus: gyvenimas be baimės, gyvenimas be melancholijos! Jis žinojo, šie sodai jam nepasiekiami. Žinojo, jam kitaip lemta, kitaip žvelgia į jį Saturnas, kitokias dainas ketino Dievas pagroti jo stygomis.

— Kiekvienas turi savo žvaigždę,— lėtai tarė Klingzoras,—kiekvienas — savo tikėjimą! Aš tikiu tik vienu dalyku — pražūtimi. Mes važiuojame per bedugnę, ir arkliai baidosi. Mes žūvame, mes visi, mes turime mirti, mes turime iš naujo gimti, atėjo didysis posūkis. Visur tas pa: didelis karas, didelė meno permaina, didelis Vakarų valstybių krachas. Pas mus, senojoje Europoje, viskas mirė, kas buvo gera ir sava; gražus mūsų protas pavirto beprotybe, mūsų pinigai — popierium, mūsų mašinos gali vien šaudyti ir sproginti, mūsų menas yra savižudybė. Mes žlungame, bičiuliai, mums taip lemta, prasideda Čing Cė tonacija.

Armėnas įpylė vyno.

— Kaip norite,— tarė jis,— galima sakyti ir taip, ir ne, tai tik vaikų žaidimas. Pražūtis — tai kažkas, kas jau neegzistuoja. Kad galėtum nugrimzti į pražūtį ir pakilti į viršų, turėtų būti apačia ir viršus. Bet nėra nei apačios, nei viršaus, tai egzistuoja vien žmogaus smegenyse — iliuzijų tėvynėje. Visi kontrastai yra iliuzija: balta ir juoda — iliuzija, mirtis ir gyvenimas — iliuzija, gėris ir blogis — iliuzija. Tereikia vienos valandos, vieną liepsningą valandą sukąsti dantis, ir iliuzijų karalija bus įveikta.

Klingzoras klausėsi jo gražaus balso.

— Aš kalbu apie mus,— atsakė jis,— aš kalbu apie Europą, senąją Europą, kuri du tūkstantmečius tarėsi esanti pasaulio smegenys. Tai pasmerkta žūti. Manai, garbusis mage, aš tavęs nepažįstu? Tu — Rytų pasiuntinys, atsiųstas man, gal šnipas, gal persirengęs karvedys. Tu esi čia, ries čia prasideda pabaiga, nes Čia tu užuodi pražūtį. Tačiau mes mielai žūvame, mes mielai mirštame, mes nesipriešiname.

— Tu taip pat gali sakyti: mes mielai gimsime,— nusi-juokė azijietis.— Tau atrodo, kad tai pražūtis, o man galbūt atrodo, kad tai gimimas. Ir viena, ir kita — iliuzija. Žmogus, tikintis, kad žemė"— tai nejudantis skritulys po dangaus gobtuvu, mano ir tikį kilimu ir kritimu — ir visi, beveik visi žmonės tvirtai tiki tokiu skrituliu! Net žvaigždės — nei kyla, nei leidžiasi.

— Ar žvaigždės nenusileidžia? — sušuko Thu Fu.

— Mums, mūsų akims.

Jis pripylė sklidinus puodukus, jis vis pilstė vyną, jis visą laiką buvo paslaugus ir šypsojosi. Jis nuėjo su tuščiu ąsočiu vėl atnešti vyno. Skardžiai rėkė karuselės muzika.

— Nueikime, ten taip gražu,— paprašė Thu Fu. Jie nuėjo, atsistojo prie nudažyto barjero ir ėmė žiūrėti, kaip, žėrėte žėrėdama blizgučiais ir veidrodžiais, pašėlusiai sukasi karuselė, kaip šimtai vaikų akių godžiai sminga į žibesį. Akimirka Klingzoras juokdamasis giliai juto, kokia primityvi ir laukinė ši ratu dumianti mašina, ši mechaninė muzika, šie ryškūs klaikūs paveikslai ir spalvos, veidrodžiai ir beprotiškai puošnios kolonos, visa tai kažkuo priminė žynius ir šamanus, burtus ir legendinį žiurkių viliojamą fleitos muzika, o visas tas padūkęs nesutramdomas spindesys iš esmės buvo ne kas kita, kaip spindesys metalinės

blizgės, kurią lydys palaiko žuvelė ir kuria jis.
ištraukiamas.

Visi vaikai turėjo pasivažinėti karusele. Visiems vaikams Thu Fu davė pinigų, visus vaikus kvietė šešėlis. Jie būriu apstojo dalintojus, lindo prie jų, meldė, dėkojo. Gražiai kokių dvylikos metų Šviesiaplaukei mergaitei jie visi davė pinigų, ji važiavo ir važiavo. Žiburių spindesy trumpas sijonėlis maloniai plaikstėsi apie gražias vaikiškas jos kojas. Vienas berniukas verkė. Vaikai mušėsi. I rylos melodiją, šaižiai trinktelėjusios, įsibrovė lėkštės, įliejo į taktą ugnies, į vyną — opiumo. Keturi bičiuliai ilgai stovėjo sambrūzdyje.

Paskui jie vėl susėdo po medžiu, armėnas ėmė pilstyti į puodelius vyno, kurstyti pražūtį, plačiai šypsotis.

— Šiandien ištuštinsim tris šimtus taurių,— dainavo Klingzoras; įdeges jo pakaušis geltonai liepsnojo, skardžiai skambėjo juokas; melancholija tarsi milžinas klūpojo ant spurdančios jo širdies. Jis susidaužė, ėmė liaupsinti pražūtį, norą mirti, Cing Cè tonaciją. Šniokšdama aidėjo karuselės muzika. Bet giliai širdyje slėpė baimė, širdis nenorėjo mirti, širdis nekenė mirties.

Staiga, ištrūkusi iš užėigos, padūkusiai perskrodė naktį kita muzika, šaiži, karšta. Pirmame aukšte, šalia židinio, kurio atbraila buvo pilna gražiai išrikiuotų vyno butelių, plūsdamasis, skubėdamas klaikiai sutratėjo kulkosvaidis. Skausmas veržėsi iš nesuderintų garsų, ritmas it sunkus garinis volas lenkė prie žemės dejuojančius disonansus. Užėjoje buvo pilna žmonių, šviesos, triukšmo; šoko vaikinai ir merginos, taip pat ir šluba tarnaitė, ir Thu Fu. Jis šoko su ta pačia šviesiaplauke mergyte, Klingzoras žiūrėjo į juos, lengvai ir maloniai apie laibas gražias kojas plaikstėsi jos trumas vasarinis sijonėlis, lipšniai, su meile šypsojosi Thu Fu. Kiti svečiai, atėję iš sodo, susėdo prie židinio kampo, netoli muzikos, kur pats triukšmas. Klingzoras matė garsus, girdėjo spalvas. Magas ėmė nuo židinio butelius, atidarinėjo, pilstė į taures. Jo protingame rudame veide švytėjo šypsena. Žemoje salėje kraupiai griaudė muzika. Pamažu senų butelių gretose viršum židinio armėnas pralaužė spragą, atrodė, tarsi šventovės vagis taurę po taurės rankiotų altoriaus reikmenis.

— Tu didis dailininkas,—sušnabždėjo astrologas Klingzorui į ausį, pildamas jam į puodelį vyno.— Tu vienas didžiausių

šių laikų dailininkų. Tu turi teisę vadintis Li Tai Po. Bet tu Li Tai, esi užguitas, bėdinas, užkankintas ir bailus žmogus. Tu pradėjai pražūties muziką, tu sėdi ir dainuoji liepsnojančiame name; kurį pats uždegei, bet tau, Li Tai Po, vis negerai, nors kasdien gali išgerti tris šimtus taurių ir susidaužti su mėnuliu. Tau negerai, tau labai gelia širdį, ar nenori sustoti, pražūties dainiau? Ar nenori gyventi? Ar nenori būties patvarumo? Klingzoras išgėrė ir sušnabždėjo pokimių balsu:

— Ar galima pasukti likimą? Ar yra noro laisvė? Ar tu, astrologe, gali kitaip pakreipti mano žvaigždes?

— Pakreipti jų negaliu, galiu tik nuspėti. Tu pats gali save pakreipti. Yra noro laisvė. Ji vadinasi magija.

— Kodėl turėčiau prasidėti su magija, jei galiu užsiimti menu? Argi menas ne toks pat geras?

— Viskas gera. Viskas bloga. Magija išsklaido iliuzijas. Magija išsklaido ir tą blogiausią iliuziją, kurią mes vadiname „laiku“.

— Argi menas to nedaro?

— Mėgina daryti. Bet ar tau užtenka nutapytos liepos, kurią turi savo papkėse? Ar panaikina laiką? Ar nebijai rudens, žiemos?

Klingzoras atsiduso ir nutilo, jis gėrė tylėdamas, magas tylėdamas pripildė jo puodelį. Beprotiškai siautėjo gavęs valią fortepijonas, tarp šokėjų angeliškai plaukė Thu Fu veidas. Liepa baigėsi.

Klingzoras žaidė tuščiais buteliais, statinėjo juos ant stalo ratu.

— Tai mūsų patrankos,—sušuko jis,— šiomis patrankomis nušausime laiką, nušausime mirtį, nušausime vargą. Ir spalvom — liepsninga žalia, skaudžiu cinoberiu, salsvu geranijų laku — šaudžiau į mirtį. Ne sykį pataikiau jai į kiaušą, o baltą ir mėlyną spalvas suvariau jai į akis. Ne sykį esu privertęs ją bėgti. Dar ne sykį ją sutiksiu, nugalėsiu, apgausiu. Žiūrėkit, armėnas vėl atkemša- seną butelį, ir uždaryta praėjusios vasaros saulė vėl šauna mums į kraują. Tas armėnas mums padeda šaudyti į mirtį, armėnas nežino kitokio ginklo kovai su mirtim.

Magas atsilaužė duonos ir ėmė valgyti.

— Kovai-su mirtimi man nereikia jokio ginklo, nes mirties nėra. Tačiau yra mirties baimė. Ją galima išgydyti, yra toks

ginklas. Nugalėti baime— valandos darbas. Bet Li Tai Po šito nenori. Li juk myli mirtį, myli savo mirties baime, savo melancholiją, savo negandą, tik baimė jį išmokė viso to, ką jis sugeba padaryti ir už ką mes jį mylim.

Jis ironiškai susidaužė, jo dantys blizgėjo, jo veidas vis linksnėjo, skausmas, rodės, jam buvo svetimas. Niekas jam neatsakė. Klingzoras vyno patranka šaudė į mirtį. Mirtis didingai stovėjo prie atdaros salės, užtvindytos žmonių, vyno ir šokių muzikos. Didingai stovėjo mirtis prie durų, tyliai purtė juodą akacijų medį, niūriai tykojo sode. Lauke viskas buvo mirtis, tik čia, ankštoj griaudinčioj salėj, tebevyko kova, puiki drąsi kova su juodu pro langus urzgiančiu priešu.

Magas ironiškai žvelgė į stalą, ironiškai pilstė į puodelius. Daug puodelių Klingzoras sudaužė, bet jis atnešdavo naujus. Daug išgėrė ir armėnas, bet sėdėjo tiesus, kaip ir Klingzoras.

— Išgerkim, Li,— tyliai tyčiojosi jis.— Tu juk myli mirtį, tu mielai nori žūti, mielai nori numirti. Argi taip nesakei, o gal aš klystu — o gal pagaliau abu klystame? Išgerkime, Li, žūkime! Pykčiu užvirė Klingzoras. Jis pakilo, senas paukštvanagis pailga galva, atsistojo tiesus ir aukštas, spjovė į vyną, trenkė pilną puodelį į grindis. Raudonas vyrius plačiai ištiško salėje, draugai išbalė, svetimi juokėsi.

Bet magas tylėdamas ir šypsodamasis atnešė kitą puodelį, šypsodamasis jį pripylė, šypsodamasis atkišo Li Tai. Tada Li nusišypsojo. Šypsena tarsi mėnesiena nuskriejo perkreiptu jo veidu.

— Vaikai,— sušuko jis,— paklausykite šio svetimšalio! Jis daug žino, tas senas lapinas, jis atėjo iš paslėpto ir gilaus urvo. Jis daug žino, bet mūsų nesupranta. Jis per senas, kad galėtų suprasti vaikus. Jis per išmintingas, kad galėtų suprasti kvailius. Mes, mirštantys, daugiau žinome apie mirtį negu jis. Mes — žmonės, o ne žvaigždės. Žiūrėkit, mano ranka laiko nedidelį mėlyną puodelį vyno! Šita ranka, ši įdegusi ranka daug gali. Ji tapė daugeliu teptukų, ji išplėšė iš tamsos naujus pasaulio gabalus ir parodė žmonėms. Ši įdegusi ranka glostė daugelio moterų pasmakres, suvedžiojo daug merginų, ji buvo daug kartų bučiuota, laistyta, ašarom, Thu Fu jai paskyrė eilėraščių. Ši miela ranka, bičiuliai, greitai bus pilna žemių ir pilna kirminų, nė vienas iš jūsų daugiau jos nebelies. Kaip tik dėl to aš ją myliu.

Aš myliu savo ranką, aš myliu savo akis, aš myliu savo baltą švelnų pilvą, aš juos myliu su gailėsčiu, pašaipa ir švelnumu, nes visi jie netrukus susiraukšlės ir supus. Šešėli, įtartinas bičiuli, _senas alavini kareivėli ant Anderseno kapo, ir tau taip bus, mielas vaicine! Susidaužk su manim, mūsų mieli organai ir žarnos turi gyventi!

Jie susidaužė, niūriai nusišypsojo šešėlis giliomis akiduobėmis, ir staiga kažkas perėjo per salę, lyg vėjas, lyg šmėkla. Susyk nutilo muzika, ūmai tarsi nupūsti dingo šokėjai, juos prarijo naktis, užgeso pusė žiburių, Klingzoras žiūrėjo į juodas duris. Už jų stovėjo mirtis. Jis matė, kaip ji stovi. Jis užuodė ją. Mirtis kvepėjo lietaus lašais pakelės lapuose.

Li pastūmė puodelį, paspyrė kėdę ir lėtai išėjo iš salės, išėjo į tamsų sodą, o toliau — į sutemas, su amaluojančiu dangum virš galvos — vienai vienas. Širdis sunkiai slogino jo krūtinę nelyginant akmuo kapą.

RUGPJŪČIO VAKARAS

Vėlų vakarą Klingzoras — visą popietę saulėje ir vėjyje jis tapė prie Manuco ir Velijos — labai pavargęs mišku per Veliją priėjo nedidelį miegantį kaimelį — Kaventą. Jam pavyko prisišaukti seną užėigos šeimininkę, ji atnešė pilną molinį puodelį vyno, dailininkas atsisėdo ant riešutmedžio kelmo prie durų, išgriozdė savo kuprinę, aptiko gabalėlį sūrio, keletą slyvų ir ėmė valgyti vakarienę. Senutė sėdėjo šalia, žila, sulinkusi, bedantė, ir pasakojo, jos raukšlėtas kaklas judėjo, tyliai žvelgė senos nurimusios akys; ji pasakojo apie savo kaimelį ir šeimą, apie karą ir brangymetį, apie javų laukus, apie vyną ir pieną ir apie jų kainas, apie mirusius anūkus ir emigravusius sūnus; visi šio menkučio ūkininkų gyvenimo laikotarpiai ir žvaigždynai buvo aiškūs ir palankūs, šiurkštūs savo skurdžiu grožiu, kupini džiaugsmo ir rūpesčių, kupini baimės ir gyvenimo. Klingzoras valgė, gėrė, ilsėjosi, klausėsi, klausinėjo 'apie vaikus ir gyvulius, kleboną ir vyskupą, maloniai, gyrė netikusį vyną, pasiūlė paskutinę slyvą, padavė ranką, palinkėjo labos nakties ir, pasiramsčiuodamas lazda, užsimetęs kuprinę, iš lėto kopė retu mišku į kalną, į savo naktigultą.

Buvo vėlus, nuauksintas metas, dar visur žioravo dienos

šviesa, bet jau blyškiai švytėjo mėnulis ir žaliame mirguliuojančiame, orą sklandė pirmieji šikšnosparniai. Pamiškė švelniai skendėjo blėstančioje šviesoje, ryškūs kaštonų kamienai — juoduose šešėliuose, geltona trobelė truputį skleidė per dieną sugertą šviesą, švelniai žioruodami lyg geltonas topazas rožiniai ir violetiniai takeliai vingiavo per pievas, vynuogynus ir mišką, vienur kitur šmėkščiojo jau nugeltusi akaciją šakelė, auksinis *ir* žalias dangus vakaruose spindėjo virš mėlyno kalnų aksomo.

O, kad galėtum žmogus dar padirbėti paskutinę, užburta brandžios vasaros dienos valandą, kuri niekada nebegrįš! Kaip neapsakomai dabar viskas gražu, kaip ramų, gera ir dosnu, kaip kupina Dievo!

Klingzoras atsisėdo į vėsią žolę, mechaniškai išsitraukė pieštuką ir šypsodamasis vėl nuleido ranką. Jis buvo mirtinai pavargęs. Pirštai čiupinėjo sausą žolę, sausą purią žemę. Kiek čia betruks, ir pasibaigs šitas mielas, jaudinantis žaidimas! Kiek čia betruks, ir ranka, burna, akys bus pilnos žemės! Thu Fu šiomis dienomis jam atsiuntė eilėrašį, kurį prisiminęs ėmė lėtai šnibždėti:

Nuo medžio gyvasties
Jau lapai krenta.
Pasauli, kupinas vilties, Pasotinti visus
tau lemta, Pasotinti ir nualsinti,
Ir apsvaiginti
Kas šiandien spindi,
Rytoj turės pradingti.
Virš mano kapo
Vėjas jau nerimsta. .
Prie vaiko lopšio
Motinos galva palinkus. Išvyst
norėčiau jos akis,
Tai mano žvaigždės,
O visa kita lai išnyks,
Tegul numiršta, pasibaigia. Tik
amžinoji Motina gyva.
Iš jos atėjom į vargus,
Jos pirštai rašo palengva
Po lakų orą mūsų vardus.

Žinoma, buvo gera šitaip. Kiek beliko Klingzorui iš jo dešimties gyvenimų? Trys? Du? Jis vis dar tebeturėjo daugiau negu vieną, vis dar daugiau negu vieną šaunų, paprastą kasdienišką biurgerio gyvenimą. Ir jis daug nuveikė, daug pamatė, pripiešė daug popieriaus ir drobių, daugeliui širdžių sukėlė meilę ir neapykantą, į meną ir gyvenimą atnešė daug apmaudo, o ir pasaulį — gaivaus vėjo. Mylėjo daug moterų, sugriovė daug tradicijų ir šventenybių, išdrįso padaryti daug naujų dalykų. Ištuštino daug sklidinų taurių, alsavo daug dienų ir žvaigždėtų naktų, deginosi po daugeliu sauliu, plaukiojo daugelyje vandenų. Dabar jis sėdėjo čia, Italijoje, Indijoje ar Kinijoje, vasaros vėjas valiūkiškai šiaušė kaštonų viršūnes, pasaulis buvo geras ir tobulas. Jam buvo vis tiek, ar nutapys dar šimtą paveikslų, ar dešimt, ar dar dešimtį vasarų nugyvens, ar vieną. Jis pavargo, pavargo. O visa kita lai išnyksta! Šaunus vyras tas Thu Fu!

Metas namo. Jis nusvyruos į kambarį, jį pasitiks pro balkono duris įsiveržęs vėjas. Jis užžiebs šviesą ir išsiims etiudus. Miško tankmė su gausiu chromo geltoniu ir kinišku mėliu galbūt pavyko, galiausiai bus geras paveikslas. Tad kelkis, metas.

Bet jis liko sėdėti vėjo kedenamais plaukais, plaukstoma ištepta linine palaidine, su šypsena ir skausmu vakarėjančioje širdyje. Pūtė švelnus, silpnas vėjelis, švelniai ir be garso pleveno šikšnosparniai gėstančiame danguje. O visa kita lai išnyksta. Tik amžinoji motina gyva.

Jis galėjo valandėlę nusenūsti ir čia, juk buvo šilta. Padėjo galvą ant kuprinės ir pažvelgė į dangų. Koks gražus pasaulis, kaip sotina jis, kaip alsina!

Nuo kalno pasigirdo žingsniai, tvirtas medinukų kaukšėjimas. Pro paparčius ir prožirnius išniro kažkokia žmogysta, moteris, suknelės spalvų nebegalėjai įžiūrėti. Ji artėjo sveika, ritminga eigastimi. Klingzoras pašoko ir pasisveikino. Ji truputiuką nusigando ir stabtelėjo. Jis pažvelgė jai į veidą. Jis pažinojo ją, tik negalėjo prisiminti, iš kur. Ji buvo graži, tamsaus gymio, ryškiai blizgėjo gražūs, tvirti dantys.

— Še, kad nori! — sušuko jis ir padavė ranką. Jautė, kad jį kažkas sieja su šia moterim, kažkoks nedidelis prisiminimas. — Ar dar prisimenate?

— Madona! Juk jūs dailininkas iš Kastanjetos? Ar beprisimenate mane?

Taip, dabar jis prisiminė. Tai buvo ūkininkė iš tavernos slėnio, prie jos namų jis kadaise, jau šešėliais storai uždenytoje ir painioje šios vasaros praeityje, piešė kelias valandas, sėmė vandenį iš jos šulinio, valandėlę snūduriavo figmedžio paunksmėj, o atsisveikindamas gavo taurę vyno ir bučinį.

— Jūs niekad daugiau nebeatėjote,— skundėsi ji.— Juk taip tvirtai man žadėjot.

Išdykumas ir iššūkis skambėjo žemame jos balse. Klingzoras pagyvėjo.

— Ecco*, dar geriau, kad atėjai pas mane! Kaip man sekasi, ir kaip tik dabar, kai aš toks vienišas ir liūdnas!

— Liūdnas? Nemulkinkit manęs, pone, jūs tikras pokštinninkas, negalima tikėti nė vienu jūsų žodžiu. Na, bet man reikia keliauti.

— O, tai aš tave palydėsiu.

— Jums nepakeliui, o ir nėra reikalo. Kas gali man nutikti?

— Tau nieko, bet man. Kas nors kitas prieš ir tau patiks, ir eis su tavim, ir bučiuos tavo mielas lūpas, ir tavo kaklą, ir tavo gražią krūtinę, kas nors kitas, o ne aš. Ne, to nebus.

Jis apkabino ją už kaklo ir nebepaleido.

— Žvaigždėle, mano mažoji! Aukseli! Saldi slyvele mano! Įkask man, jei ne, aš tave suvalgysiu.

Klingzoras ją pabučiavo, jinai juokdamasi atsilošė, pabučiavo į atviras standžias jos lūpas, gindamasi ir atsikalbinėdama ji pasidavė, papurtė galvą, nusijuokė, pabandė ištrūkti. Jis prisitraukė ją, lūpomis prigludo prie jos lūpų, ranką uždėjo ant krūtinės, jos plaukai kvepėjo vasara, šienų, prožirniais, paparčiais, gervuogėm. Akimirka, giliai atsikvėpdamas, jis užvertė galvą ir užgesusiame danguje pamatė patekėjusią pirmą blyšką žvaigždėlę. Moteris tylėjo, jos veidas surimtėjo, ji atsiduso, uždėjo savo ranką ant jo rankos ir tvirčiau prispaudė prie savo krūtinės. Jis švelniai pasilenkė, ranka apglėbdamas nespriešinančius pakinklius ir paguldė ją į žolę.

— Ar myli mane? — paklausė ji lyg maža mergytė.— Povera me!**

Jie gėrė taurę, vėjas glostė jų plaukus, nešėsi jų alsavimą.

* Taigi (it.). **
Vargas man (it.).

Prieš atsisveikinant, jis pasirausė kuprinėj, švarko kišenėse, ieškodamas kokios smulkmenos padovanoti, surado nedidelę sidabrinę apypilnę tabokinę, iškratė ir padavė jai.

— Ne, tai ne dovana, žinoma, ne! — patikino jis. — Tik prisiminimas, kad manęs neužmirštum.

— Aš tavęs neužmiršiu, — tarė ji. — Ar ateisi dar? Jis nuliūdo. Lėtai pabučiavo jai į abi akis.

— Ateisiu, — tarė jis.

Nejudėdamas jis dar valandėlę klausėsi, kaip tapsi jos medinukai į pakalnę, per pievą, per mišką, žemę, uola, lapais, per šaknis. Paskui viskas nutilo. Juodavo miškas naktį, drungnas vėjas, glostė užgesusią žemę. kažkas, gal grybas, gal suvytęs papartis, aitriai ir karčiai kvepėjo rudeniu.

Klingzoras niekaip nesiryžo pasukti namo. Kuriam galui dabar kopti į kalną, kuriam galui grįžti į kambarį pas visus paveikslus? Jis išsitiesė žolėje ir gulėjo, žiūrėdamas į žvaigždes, pagaliau užmigo ir miegojo, kol vėlai naktį pažadino gal žvėries riksmas, gal vėjo gūsis ar rasos vėsa. Paskui jis užkopė į Kastanjetą, rado savo namus, savo duris, kambarį. Ten gulėjo laiškai ir gėlės, matyt, buvo apsilankę bičiuliai.

Nors ir labai pavargęs, nors buvo naktis, jis senu tvirtu įpročiu dar iškraustė savo aplanką ir lempos šviesoje apžiūrėjo dienos eskizus. Miško tankmė buvo graži, žolės ir akmenys mirgančiuose šviesos šešėliuose žibėjo šaltai ir puikiai tarytum lobynas. Gerai, kad nepavartojo žalio cinoberio ir tapė vien su chromo geltoniu, oranžine ir mėlyna spalva. Jis ilgai žiūrėjo į paveikslą.

Bet kam gi visa tai? Kam reikalingi šie spalvingi paveikslai? Kuriam galui visas tas vargas, prakaitas, trumpa, svaigi kūrimo aistra? Argi tai išsigelbėjimas? Argi tai ramybė? Taika?

Šiaip taip nusirengęs, pavargęs jis krito į lovą, užpūtė žiburį, laukė miego ir tyliai niūniavo Thu Fu posmelį:

Virš mano kapo
Vėjas jau nerimsta.

KLINGZORAS RAŠO LUI RŪSČIAJAM

Caro Luigi!* Ilgai negirdėjau Tavo balso. Ar Tu dar gyvas? Gal Tavo palaikus jau kapoja maitvanagis.

Ar esi kada nors virbalu knebinėjęs sustojusį sieninį laikrodį? Aš kartą taip padariau ir pamačiau, kad velnias staiga įlindo į mechanizmą ir nusinešė visą esamą laiką, rodyklės, baikščiai šnarėdamos, leidosi lenkčių po ciferblatą, jos sukosi padūkusiai, pretissimo**, paskui staiga viskas nutrūko, ir laikrodis išleido dvasią. Dabar pas mus lygiai tas pat: saulė ir mėnuo lekia dangum kaip bepročiai, diena veja dieną, laikas bėga lyg iš prakiurusio maišo. Tikiuosi, kad ir pabaiga bus staigi, ir šis girtas pasaulis žus, užuot grįžęs į tradicinį tempą.

Kiauras dienas aš per daug užsiėmęs, kad galėčiau ką nors galvoti (kaip, beje, komiškai skamba, kada garsiai ištari tokį vadinamąjį „sakinį“: kad galėčiau ką nors galvoti!). Bet vakarais man Tave labai trūksta. Tuomet aš dažniausiai sėdžiu kur nors miške, viename iš daugelio rūšių, ir geriu pamėgtą raudonąją vyną, kuris, tiesa, dažniausiai būna prastas, bet vis dėlto padeda nešti gyvenimo našta ir užmigti. Keletą kartų net buvau užsnūdęs užėigoje prie stalo ir, vietiniams šaipantis, įrodžiau, kad mano neurastenija nėra jau tokia baisi. Kartais su manim būna bičiulių ir merginų, tada mano pirštus jaudina moteriškų linijų plastika, ir šnekame apie skrybėlaites, kulniukus ir meną. Kartais nuotaika pakyla kaip reikiant, tada šūkaujame ir juokiamės visą naktį, ir žmonės džiaugiasi, kad Klingzoras toks linksmas vaikinąs. Čia yra viena labai žavi moteris, kuri kiekvienąkart, mane pamačiusi, puola karštai klausinėti apie Tave.

Menas, kurį mes abu kuriame, vis dar per glaudžiai, kaip pasakytų koks profesorius, susijęs su objektu (būtų gerai sukurti paveikslą mįslę). Mes vis dar tapome „tikrovės“ daiktus — žmones, medžius, muges, geležinkelius, peizažus, — nors ir laisvesniu stiliumi, bet tai pakankamai jaudina miesčionį. Šia prasme mes vis dar taikomės prie tradicijos. Juk „tikroviškais“ biurgeris vadina daiktus, kuriuos visi arba bent daugelis panašiai suvokia ir aprašo. Aš ketinu, kai tik baigsis ši

* Mielas Luidži
(it.). ** Be galo
greitai (it.).

vasara, kuri laiką piešti tik fantazijas, sapnus. Jie iš dalies atitiks Tavo idėją, bus pašėlusiai juokingi ir netikėti, panašūs į zuikių medžioklio Kolofino istorijas apie Kelno katedrą. Nors ir jaučiu, kad žemė jau ima slysti man iš po kojų, nors apskritai nelabai tetrokštu ilgų metų ir didelių darbų, vis dėlto norėčiau paleisti į šio pasaulio nasrus dar keletą ryškių raketų. Neseniai vienas paveikslų pirkėjas parašė, kad jį nustebinusi mano paveiksluose antroji mano jaunystė. Šiek tiek tiesos čia, žinoma, yra. Man rodos, rimtai tapyti išties pradėjau tik šiais metais: Bet tai, ką išgyvenu,— ne tiek pavasaris, kiek sproginimas. Keista, kiek daug dar manyje dinamito, bet taupioj krosny dinamitas prastai dega. Mielas Lui, aš dažnai širdy džiaugiuosi, kad mes, du seni ištvirkėliai, iš esmės esame tokie graudžiai drovūs, jog greičiau paleisim stiklinę kits kitam į galvą, negu parodysim savo jausmus. Tebūna taip ir toliau, senas ežy!

Šiomis dienomis mes toje užėjoje prie Barengo buvome surengę šventę su duona ir vynu, aukštame miške vidurnaktį šauniai skambėjo mūsų dainos, senos romėnų dainos. Kai imi senti ir šąla kojos, tiek nedaug tereikia laimės — aštuonių dešimties valandų darbo per dieną, litro Pjemonto vyno, pusės svaro duonos, vieno Virginijos cigaro, poros draugių. Ir, žinoma, šilumos ir giedro oro. Šito gero turim į valias, saulė darbuojasi puikiai, mano kiaušas nusvilęs kaip mumijos.

Kartais jaučiu, kad mano gyvenimas ir kūryba tik dabar prasideda, bet kai kada atrodo, kad sunkiai dirbau aštuoniasdešimt metų ir turiu teisę pailsėti ir viską baigti. Kiekvienam ateina galas, Lui mielas, ir man, ir Tau. Bala žino, ką aš čia Tau rašau, gali pamanyti, kad nesveikuoju. Tai turbūt hipochondrija, man dažnai skauda akis ir kartais įkyriai lenda į galvą vienas straipsnis apie tinklainės atsisluoksniavimą, kuri skaičiau prieš keletą metų.

Kai žvelgiu žemyn pro savo balkono duris, kurias Tu prisimeni, man aiškėja, kad mes dar turime gerokai padirbėti. Pasaulis neapsakomai gražus ir įvairus, jis man dieną naktį skamba pro šias aukštas balkono duris — šaukia, ragina, ir aš visada puolu lauk ir pasigriebiu jo gabalėlį, mažytį gabalėlį. Čionykštės žalios apylinkės nuo sausos vasaros nuostabiai pašviesėjo ir parausvėjo, niekad nemaniau, kad vėl turėsiu ta-

pyti anglų raudonių ir Sienos žeme. Artėja ilgas ruduo, raudonos, vynuogių rinkimas, kukurūzų dorojimas, raudoni miškai. Aš dar kartą visa tai išgyvensiu, kiekvieną dieną, ir nupiešiu kelis šimtus studijų. Bet paskui, jaučiu, grįšiu į save ir dar kartą, kaip vienu tarpu dariau visai jaunas, tapysiu vien iš atsiminimų ir fantazijos, rašysiu eilėraščius ir ausiu svajones. Juk ir tai reikalinga.

Vienas garsus Paryžiaus tapytojas, jauno dailininko paklaustas, atsakė: „Vaikine, jei norite būti tapytojas, neužmirškite, kad pirmiausia reikia gerai valgyti. Antra, žiūrėkite, kad nesutriktų virškinimas, stenkitės reguliariai tuštintis! Ir trečia, visada turėkite žavią draugužę!“ Atrodytų, kad esu išmokęs šio meno pagrindų ir kad man iš tiesų nieko netrūksta. Tačiau šiais metais, kad juos galas, net ir šiuose paprastuose dalykuose nebėra tvarkos. Valgau aš mažai ir prastai, dažnai ištisom dienom vien duoną, kai kada turiu bėdos su skrandžiu (patikėk, tai pats nenaudingiausias dalykas, su kuriuo susiduri!), taip pat neturiu tikros draugužės, o keturias ar penkias moteris, ir būnu tiek pat dažnai pavargęs, kiek ir alkanas. Laikrodžio mechanizmui kažko trūksta, ir nuo to laiko, kai jį paknebinėjau virbalu, jis, tiesa, vėl eina, bet skuba kaip šėtonas ir nežmoniškai džerška. Koks paprastas gyvenimas, kai esi sveikas! Tu dar niekada nesi gavęs iš manęs tokio ilgo laiško, nebent tais laikais, kai diskutuodavom apie paletę. Baigiu rašyti, jau greit penkios, pradeda gražiai aušti. Lik sveikas.

Tavo Klingzoras

Prierašas:

Prisiminiau, kad Tu norėjai mažučio mano, paveikslo, kiniskiausio iš visų, kuriuos esu nutapęs, su trobele, raudonu keliu, Veronezės žalio dantytais medžiais ir tolimu žaisliniu miestuku antrajame plane. Dabar negaliu Tau jo išsiųsti, taip pat nežinau, kur Tu esi. Bet jis priklauso Tau, žinok tai dėl viso pikto.

KLINGZORAS SIUNČIA SAVO BIČIULIUI THU FU EILĖRAŠTĮ

(Parašytas tomis dienomis, kai tapė autoportretą)

Apsvaigęs naktį sėdžiu išretėjusioj giraitėj;
Dainuojančias šakas apkramtė šalnų; Apniukęs leidžiasi
į rūšį šeimininkas,
Atnešęs pripila man vyno taure.

Rytoj, rytoj jau giltinė įkirs
Į mano rausvą kūną aštrų dalgį.
Seniai žinau — ji tykoja manęs ir laukia.
Ji piktas, paskutinis mano priešas.

O aš vis tiek dainuosiu visą naktį,
Pavargusiam miške užtrauksiu girtą dainą; Mirties
grasimus išjuokti —
Mano skaudaus, girtavimo prasmė.

Kentėjau, dirbau ir klajojau.
Jau vakaras. O aš geriu ir baugščiai laukiu,
Kol dalgio ašmenys atskirs
Nuo spurdančios širdies man galvą.

AUTOPORTRETAS

Pirmosiomis rugsėjo dienomis, po ilgų, nepaprastai sausų,
svilinančių kaitros savaitių, užėjo kelios lietingos dienos. To-
mis dienomis aukštalangėje savo rūmų salėje Kastanjetoje
Klingzoras tapė autoportretą, kuris dabar kabo Frankfurte.

Šis baisus ii" vis dėlto nuostabiai gražus paveikslas, pas-
kutinis visiškai užbaigtas jo kūrinys, sukurtas anos Vasaros
pabaigoje, negirdėtai aistringame beprotiško darbymečio
įkarštyje, yra viso jo darbo viršūnė ir vainikas. Daugeliui krito
į akis, kad, pažinojusieji Klingzorą, šiame paveiksle iš karto
nesuklysdami jį atpažindavo, nors šiame portrete jis mažiau-
siai siekė natūralistinio panašumo.

Šį autoportretą, kaip ir visus vėlesnius Klingzoro kuri-

nius, galima traktuoti įvairiausiais požiūriais. Vieniems, ypač tiems, kurie nepažinojo tapytojo, šis paveikslas pirmiausia — tai spalvų koncertas, nuostabiai suderintas, nors ir labai margas, bet tylus ir taurus kilimas. Kiti jame mato paskutinį drąsų, žūtbutinį mėginimą išsivaduoti iš daiktiškumo: jo veidas nutapytas lyg peizažas, plaukai panašūs į lapus ir medžių žievę, akiduobės tarsi uolų plyšiai; jie sako, jog šis paveikslas tik tiek primena gamtą, kiek kalno gūbrys gali priminti žmogaus veidą, kokia nors medžio šaka—rankas ar kojas, bet tik iš tolo, tik alegoriškai. Tačiau daugelis, atvirkščiai, šiame kūrinyje išžiūri vien daiktą. Klingzoro veidą, jo paties negailestingai psichologiškai suskaidytą ir išaiškintą, galingą tikėjimo išpažinimą, beatodairišką, rėkiantį, jaudinantį, gąsdinantį prisipažinimą. Dar kiti, tarp' jų ir keletas pikčiausių jo priešu, šiame portrete mato vien tariamus Klingzoro beprotybės vaisius ir ženklus. Portreto galvą jie lygina su natūralistiškai pavaizduotu originalu, su nuotraukomis, o formų deformacijose ir perdėjimuose randa laukinių, išsigimusių, atavistinių, gyvuliškų bruožų. Kai kurie iš jų piktinasi šio paveikslo stabmeldiškais ir fantastiškais elementais, išžiūri savotišką monomanišką savęs garbinimą, šventvagystę ir savęs šlovinimą, savotišką religinę didybės maniją. Šitaip, ir ne vien šitaip, nagrinėti tą autoportretą visiškai galima.

Tomis dienomis, kai tapė šį paveikslą, Klingzoras niekur neišeidavo iš namų, tik naktį — vyno, valgė vien duoną ir vaisius, kurių atnešdavo šeimininkė, nesiskuto, jo akys giliai įdubo po įdegusia kakta; šitaip apsileidęs, jis iš tiesų atrodė baisus. Tapė sėdėdamas, iš atminties, tik kartkartėmis pertraukų metu nueidavo prie didelio senamadžio, rožių ornamentu papuošto veidrodžio, pakabinto ant šiaurinės sienos, atkišdavo galvą, išplėsdavo akis ir darydavo grimasas.

• Daug daug veidų Klingzoras matė savo veido atspindį dideliame, kvailu rožių ornamentu papuoštame veidrodyje, daug veidų nutapė, pavaizduodamas savąjį veidą: mielus ir nustebusius vaikų veidus, jaunuolių smilkinius, pilnus svajonių ir karščio, pašaipias girtuoklių akis, ištroškusias, persekiojamas, kenčiančias, ieškančias ištvirtėlio, efant perdu* lū-

* Pražuvėlio (pranc.).

pas. Tačiau galvą jis nupiešė majestotišką ir brutalią, panašią į pirmykščio miško stabo, save įsimylėjusio, pavydulingo Jehovos galvą, baidyklės, kuriai aukodavo pirmgimius ir mergeles. Tai buvo tik kai kurie jo veidai. Kitas veidas buvo smunkančio, žūstančio, su savo pražūtimi sutinkančio žmogaus; samanų augo ant jo kiaušo, kreivai styrojo seni dantys, suvytusią odą vagojo plyšiai, prižėlę šašų ir pelėsių. Kai kuriems jo bičiuliams šios paveikslų detalės labiausiai patiko. Jie sako: tai — žmogus, ecce homo, pavargęs, godus, laukinis, vaikiškas ir rafinuotas mūsų vėlyvosios epochos žmogus, mirštantis, norintis mirti Europos žmogus, ištobulėjęs nuo ilgesio, apniktas visokiausių ydų, entuziastingai įkvėptas savo pražūties, pasirengęs visokiai pažangai ir subrendęs visokiai atžangai, pilnas ugnies ir nuovargio, atsidavęs likimui ir skausmui lyg morfinistas nuodams, vienišas, tuščias, persenęs, Faustas ir Karamazovas drauge sudėjęs, žvėris ir išminčius, visiškai apsinuoginęs, be jokios ambicijos, niekuo neprisidengęs, kupinas vaikiškos mirties baimės ir alpulingo pasiruošimo mirti.

O dar toliau, dar giliau negu visi šie veidai, tūnojo kiti, slėpiningesni, senesni, pirmykščiai, gyvuliški, augaliniai, akmeniniai, tarsi paskutinis žemės žmogus akimirka prieš mirtį dar kartą sapno greičiu būtų prisiminęs savo priešistorinius laikus ir pasaulio jaunystę.

Tomis pasiutusiai įtemptomis dienomis Klingzoras gyveno kaip ekstazėje. Naktimis, smarkiai prisitraukęs vyno, atsistodavo su žvake rankoje prieš seną veidrodį, apžiūrinėdavo savo veidą, melancholiškai vypsantį girtuoklio veidą. Vieną vakarą jis turėjo mylimąją, savo studijoje ant sofos, ir, apsikabinęs ją nuogą, spoksojo pro jos petį į veidrodį, šalia jos palaidų plaukų matė savo perkreiptą veidą, kupiną gašlumo ir kupiną pasišlykštėjimo gašlumu, paraudusias akis. Jis prašė ją ateiti rytojaus dieną, bet ją pagavo siaubas, jį daugiau nebeatėjo.

Naktimis jis mažai miegodavo. Dažnai pabusdavo nuo baisių sapnų, apsipylęs prakaitu, įtūžęs ir pavargęs nuo gyvenimo, bet vis dėlto tuoj pat pašokdavo, įbesdavo akis į spintą veidrodį, niūriai, su neapykanta arba piktdžiugiškai šypsodamasis tyrinėdavo painių šių sutrikusių bruožų peizažą. Kartą jis sapnavo save, rodės, jį kankina, į akis kala vinis,

kabliu plėšia nosį. Gulėjusios po ranka knygos viršelyje anglimi nupiešė šį iškankintą veidą su akyse stirksančiomis vinimis; mes radome tą keistą piešinį po jo mirties. Užėjus veido neuralgijos priepuoliui, jis persisverdavo per kėdės atlošą, juokėsi ir rėkė iš skausmo, atkišęs sudarkytą veidą prieš veidrodį, stebėjo traukulius, tyčiojosi iš ašarų.

Ir ne vien savo veidą ar tūkstančius savo veidų jis nutapė šiame paveiksle, ne vien savo lūpas ir akis, skausmingą burnos prarają, perskeltos kaktos uolas, gumbuotas rankas, trūkčiojančius pirštus, proto sarkazmą ir mirties baimę. Be viso šito, aikštingu ir krūpčiojančiu teptuko raštu nutapė savo gyvenimą, savo meilę, savo tikėjimą, savo neviltį. Kartu nutapė būrius nuogų moterų, kaip paukščius, audros prablokštus pro šalį, negyvas aukas, sudėtas stabui Klingzorui, ir jaunuoli savižudžio veidu, tolimas šventyklos ir miškus, seną barzdotą Dievą, galingą ir kvailą, durklu pervertą moters krūtine, drugelius su veidais ant sparnų, o pačioje paveikslo gilumoje, chaoso pakraštyje,— mirtį, šiurpią šmėklą, plona tarsi adata ietim duriančią į nutapyto Klingzoro smegenis.

Kai po ilgų darbo valandų jį apnikdavo nerimas, jis imdavo blaškytis po kambarį, varstyti duris, kraustyti iš spintos butelius, traukti iš lentynų knygas, nuo stalų — staltieses, išsitiesęs ant grindų mėgindavo skaityti, persisvėręs pro langą, giliai kvėpuodavo, ieškodavo senų piešinių ir fotografijų ir visų kambarių grindis, stalus, lovas ir kėdes nuklodavo: popieriais, paveikslais, knygomis, laiškais. Vėjas su lietum, įsisukęs pro langus, viską liūdnei sklaido ir nešioja. Tarp senų rakandų jis surado savo vaikystės portretą, nuotrauką iš tų laikų, kai jam ėjo ketvirtį metai, jis vilkėjo baltą vasarinį kostiumėlį, šviesūs plaukai, meiliai užsispyręs veidelis. Rado savo tėvų ir jaunystės mergšių nuotraukas. Jį viskas domino, traukė, masino, kankino, blaškė iš vienos pusės į kitą, jis viską ėmė, vėl svaidė šalin, kol metė tą darbą, palinko prie lentos ir ėmė tapyti. Portreto tarpekliuose giliau rėžė raukšles, plačiau statė savo gyvenimo šventyklą, galingiau reiškė kiekvienos būties amžinumą, graudžiau — savo laikinumą, meiliau — savo vypsiančią alegoriją, ironiškiau — savęs pasmerkimą sudūlėti. Paskui vėl pašoko tarsi persekiojamas briedis ir pasileido kalinio risčia per kambarius. Lyg drėgna triumfu-

janti audra jį užliejo džiaugsminga ir gili kūrybos palaima, paskui skausmas vėl sviedė jį žemėn ir žėrė jam į veidą jo gyvenimo ir meno šukes. Jis meldėsi savo paveikslui, ir jis spjaudė į jį. Jis buvo pamišęs, kaip ir kiekvienas kūrėjas. Bet savo kūrybos beprotystėje it lunatikas jis nesuklysdamas ir protingai darė visa, kasėjo į gera jo kūriniumi. Tvirtai tikėjo, kad šioje baisioje kovoje dėl savo portreto atsiskleidžia ne tik individo lemtis ir duodama jo ataskaita, bet ir žmogiškumas, visuotinumas, būtinumas. Jautė, kad prieš jį vėl iškilęs uždavinys, iškilęs likimas, ir visa ankstesnė baimė ir bėgimas, ir visas kvaitulys ir svaigulys tebuvo vien šio uždavinio baimė ir bėgimas nuo jo. O dabar nebeliko nei baimės, nei bėgimo, tikėjimas pirmyn, tik smūgis ir kirtis, pergalė ir pražūtis. Jis laimėjo, jis žlugo, jis kentėjo ir juokėsi, brovėsi, žudė ir mirė, gimdė ir gimė.

Jį norėjo aplankyti vienas prancūzų dailininkas; šeimininkė nuvedė svečią į prieškambarį, netvarka ir purvas tarytum viepėsi užgriozdintoj patalpoj. Atėjo Klingzoras, dažais išteptos rankovės, dažais išteptas veidas, pats pilkas, nesiskutęs, plačiais žingsniais perbėgo per kambarį. Svetimšalis perdavė linkėjimus iš Paryžiaus ir Ženevos, pareiškė jam savo pagarbą. Klingzoras vaikščiojo iš kampo į kampą, atrodė, kad jis nieko negirdi., Suglumęs svečias nutilo, ėmė trauktis link durų, tada Klingzoras priėjo prie jo, uždėjo dažais išteptą ranką jam ant peties ir pažvelgė į akis.

— Ačiū,—vangiai pasakė jis,— ačiū, mielas bičiuli. Aš dirbu, aš negaliu kalbėti. Mes apskritai per daug kalbame. Nepykit ant manęs, Pasveikinkit mano bičiulius ir pasakykit jiems, kad aš juos myliu.

Ir jis vėl pradingo kitame kambaryje.

Praėjus toms karštligiškomis dienoms, jis pastatė užbaigtą paveikslą nenaudojamoje virtuvėje ir užrakino. Niekam niekad jo nerodė. Paskui išgėrė veronalio ir išmiegojo kiaurą dieną ir naktį. Po to nusiprausė, nusiskuto, užsivilko naujus baltinius, naują kostiumą ir, nuvažiavęs į miestą, nupirko Džinai vaisių ir cigarečių.